
Miljökonsekvensbeskrivning för Översiktsplan 2045, Mörbylånga kommun Granskningshandling

Kvalitetskontroll

Åtgärd	Namn	Datum
Granskad internt		
Samrådshandling godkänd	Catarina Lund	2024-10-29
Granskningshandling godkänd	Catarina Lund	2026-02-13

Vatten och Samhällsteknik

www.vosteknik.se. Org. Nr 556449–1446

Kalmarkontoret

Jönköpingskontoret

Trädgårdsgatan 16

Oxtorgsgatan 3

392 49 KALMAR

553 17 JÖNKÖPING

Tfn 0480-615 00

Tfn 036-19 64 80

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
<i>Översiktsplanens process</i>	1
MILJÖBEDÖMNINGSPROCESSEN.....	2
<i>Miljöbedömningens syfte</i>	2
<i>Metodbeskrivning för MKB</i>	2
<i>Avgränsning</i>	3
ALTERNATIV	4
<i>Översiktsplaneförslaget</i>	4
<i>Nollalternativ</i>	4
<i>Sidoalternativ</i>	4
ÖVERSIKTSPLANEFÖRSLAG.....	5
<i>Bostäder</i>	5
<i>Verksamheter och industri</i>	6
SIDOALTERNATIV	8
<i>Bedömning</i>	9
NOLLALTERNATIV.....	10
<i>Jämförelse mellan ÖP-förslaget och gällande ÖP</i>	10
RIKSINTRESSEN.....	12
BOENDEMILJÖ OCH SERVICE.....	17
<i>Värden och hänsyn</i>	17
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	17
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	19
<i>Bedömning</i>	19
TRANSPORTER OCH MOBILITET.....	20
<i>Värden och hänsyn</i>	20
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	20
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	22
<i>Bedömning</i>	22
FRILUFTSLIV OCH REKREATION	23
<i>Värden och hänsyn</i>	23
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	24
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	26
<i>Bedömning</i>	27
NATURMILJÖ OCH LANDSKAPSBILD.....	28
<i>Värden och hänsyn</i>	28
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	33
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	36
<i>Bedömning</i>	37
STRANDSKYDD.....	41
<i>Värden och hänsyn</i>	41
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	41
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	42
<i>Bedömning</i>	42

VATTENMILJÖ.....	43
<i>Värden och hänsyn</i>	43
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	45
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	47
<i>Bedömning</i>	47
DRICKSVATTEN	48
<i>Värden och hänsyn</i>	48
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	49
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	50
<i>Bedömning</i>	50
KULTURMILJÖ.....	51
<i>Värden och hänsyn</i>	51
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	53
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	56
<i>Bedömning</i>	57
KLIMATPÅVERKAN OCH KLIMATANPASSNING	58
<i>Värden och hänsyn</i>	58
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	59
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	63
<i>Bedömning</i>	64
AREELLA NÄRINGAR	65
<i>Värden och hänsyn</i>	65
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	65
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	67
<i>Bedömning</i>	67
BEREDSKAP.....	68
<i>Värden och hänsyn</i>	68
<i>Riktlinjer i ÖP</i>	68
<i>Konsekvenser och hänsyn</i>	71
<i>Bedömning</i>	71
MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET	72
<i>Buller</i> 72	
<i>Radon</i> 73	
<i>Farliga verksamheter</i>	74
<i>Förorenad mark</i>	75
MILJÖKVALITETSMÅLEN.....	77
MILJÖKVALITETSNORMER	81
SAMMANFATTNING OCH SAMLAD BEDÖMNING	83

Inledning

Denna miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är en del i miljöbedömningen för ny översiktsplan (ÖP) för Mörbylånga kommun. Den nya översiktsplanen ersätter Översiktsplan 2014 (antagen 2015-03-24).

Översiktsplanens process

Syfte

En översiktsplan är ett strategiskt dokument som ska aktualiseras under varje mandatperiod. ÖP:n är kommuntäckande och redovisar kommunens övergripande planering och ger vägledning för beslut om hur kommunens mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras.

Bakgrund

I aktualitetsprövningen av den befintliga översiktsplanen från 2015 gjordes bedömningen att nuvarande översiktsplan behöver uppdateras i vissa delar, bland annat eftersom efterfrågan på mark för ny bebyggelse har ökat och nya områden lämpliga för ny bebyggelse kommer att behöva redovisas. I översiktsplanen kommer bland annat områden för utbyggnad av bostadsbebyggelse, verksamheter och infrastruktur att redovisas.

Förhållande till andra planer och program

ÖP:n tar hänsyn till befintliga planer, program, riktlinjer och policydokument på kommunal, regional och nationell nivå. Den ska också vara vägledande när nya planer, program, riktlinjer och policydokument tas fram på kommunal nivå, samt i de fall det är relevant, även på regional och nationell nivå.

Miljöbedömningsprocessen

Enligt 6 kap. MB (1998:808) ska en strategisk miljöbedömning göras för planer vars genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Framtagande av en ny översiktsplan kan generellt antas medföra en betydande miljöpåverkan. Därför ska en strategisk miljöbedömning göras för Mörbylånga kommuns nya översiktsplan.

Miljöbedömningsprocessen ska ske parallellt med översiktsplaneprocessen för att miljöhänsyn naturligt ska integreras i ÖP:n. Vid den strategiska miljöbedömningen ingår det att:

- samråda om omfattning och detaljeringsgrad (avgränsningssamråd)
- upprätta en MKB
- ge tillfälle till synpunkter på MKB:n och ÖP:n,
- revidera MKB:n utifrån relevanta synpunkter innan ÖP:n antas.

Miljöbedömningens syfte

Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas.

Metodbeskrivning för MKB

MKB:n belyser konsekvenserna som kan förväntas uppstå vid ett genomförande av översiktsplanen. Den belyser även vad som är viktigt att tänka på i den fortsatta planeringen för att undvika eller begränsa negativ påverkan på miljön.

MKB:n ska i ett tidigt skede avgränsas i omfattning och detaljeringsgrad. Avgränsningen ska bidra till att MKB:n fokuserar på de betydande miljöaspekterna som är relevanta och berörs av föreslagen ÖP. Därigenom blir MKB:n ett bättre kunskapsunderlag för beslut.

Avgränsning

Ett avgränsningssamråd hölls med länsstyrelsen 2024-09-03. Inför avgränsningssamrådet gjorde kommunen en bedömning av vilka aspekter som är prioriterade att behandla i MKB:n utifrån vad som bedöms kunna orsaka betydande miljöpåverkan. Följande aspekter inklusive dess konsekvenser på befolkningen och omgivning prioriteras:

- Klimatpåverkan och anpassning till förändrat klimat.
- Vattenförsörjning och dagvattenhantering
- Exploatering på jordbruksmark
- Beredskapens rumsliga dimensioner (behov av ytor och strukturer i kris, krig eller andra störda förhållanden), bland annat kommunikation och mobilitet, livsmedelsförsörjning, energi- och drivmedelsförsörjning (möjlighet till ö-drift), sanitet och hygien samt totalförsvarets behov (både militärt och civilt).
- Kulturmiljö

Geografisk avgränsning

Översiktsplanen kommer att omfatta hela kommunen och därför är det också lämpligt att den geografiska avgränsningen omfattar hela kommunen. I de fall det finns en förväntad påverkan som ligger utanför kommunens gränser inkluderas även den påverkan i miljöbedömningen.

Tematisk indelning av kapitel

MKB:n delas in i kapitel utifrån olika aspekter som det är relevant att redovisa och bedöma konsekvenserna för utifrån kommunens bedömning av betydande miljöpåverkan, vad som krävs enligt lagstiftningen och de lokala förutsättningarna.

I redovisningen under respektive kapitel har de konkreta kommunala mål, ställningstaganden och riktlinjer som är direkt kopplade till fysisk planering på en översiktlig nivå redovisats i första hand.

Alternativ

Enligt 6 kap. 11 § MB ska MKB:n beskriva miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling utifrån översiktsplaneförslaget och ett så kallat nollalternativ och, om det är relevant, ett så kallat sidoalternativ.

Översiktsplaneförslaget

Översiktsplaneförslaget innebär ett troligt scenario av Mörbylånga kommuns framtida samhällsutveckling om ÖP-förslaget antas.

Den nya ÖP:n ligger till grund för detaljplanering, lovgivning och tillsyn och bidrar på så vis till att uppnå en god planberedskap för en fortsatt god tillväxt med goda livsmiljöer i Mörbylånga kommun. Vidare anger den hur kommunen tänker att tillgodose allmänna intressen, riksintressen och miljökvalitetsnormer samt hur den fysiska planeringen kan samordnas med internationella, nationella och regionala mål.

Nollalternativ

Nollalternativet är en bedömning av konsekvenserna för miljön om översiktsplanen inte antas. Enligt nollalternativet fortsätter ÖP2014 att gälla, trots att planen behöver uppdateras i vissa frågor. Kommunen saknar då ett aktuellt strategiskt planeringsunderlag som stöd för beslut gällande mark- och vattenanvändning.

Sidoalternativ

Under samrådet har länsstyrelsen framfört en synpunkt att MKB:n bör innehålla en alternativredovisning. Efter samrådet har vi funderat på vad som kan vara en lämplig och relevant alternativredovisning i relation till vilka justeringar av ÖP:n som har gjorts under planeringsprocessen. Eftersom den största konkreta förändring av planen som gjorts av samrådsversionen inför granskning, är att (tät)ortsavgränsningarna har justerats genom att områden som markerats som orter (huvudort, serviceort och utvecklingsområde) har minskats. En komplettering av MKB:n har därför gjorts med en jämförelse av ortsavgränsningarnas utbredning, se under *Sidoalternativ* nedan.

Översiktsplaneförslag

Översiktsplanen är digital och visas på kommunens hemsida, [Översiktsplan - Mörbylånga kommun \(morbylanga.se\)](#). Planen är interaktiv och olika kartor kopplas ihop med text. Det går även att jämföra planförslaget med exempelvis riksintressen för natur- och kulturmiljö. Texten i planen finns även som en PDF att ladda ner från kommunens hemsida. I detta kapitel i MKB:n redovisas översiktligt planerade områden för bostäder och verksamheter. Övrig användning av mark och vatten redovisas i respektive kapitel när detta är relevant som exempelvis användning av *Grönområde och park* i kapitlet *Friluftsliv och rekreation*.

Kommunen har följande resultatmål för ett av de övergripande målen som är att *Sambällsutvecklingen ska vara hållbar och tillväxtskapande*.

- Inflyttningsnettot ska vara positivt varje år.
- Antalet färdiga områden och byggklara tomter för bostäder och företagsutveckling ska öka.

Det finns även andra övergripande mål och samt strategier och riktlinjer för bland annat en *Långsiktigt hållbar sambällsutveckling*.

Bostäder

I planbeskrivningen för ÖP:n finns en översiktlig redovisning av utvecklingsinriktning för bebyggelse. Inriktningen för ny bebyggelsen är i första hand förtätning inom befintliga tätorter och inom en ”svampformad” yta kring brofästet, över mot ostkusten och längs med västkusten. Landsbygden är områdena utanför tätorterna och där finns mindre orter/byar, varav många är radbyar.

För följande orter har kommunen gjort en tätortsavgränsning för de orter som klassas som huvudort, serviceorter eller utvecklingsområde.

Serviceort

- Degerhamn och Södra Möckleby
- Färjestaden
- Glömminge/Strandskogen/Saxnäs
- Grönhögen
- Gårdby
- Skogsby/Torslunda/Arontorp

Huvudort

- Mörbylånga

Radbyar

Radbyarna är mångfunktionell bebyggelse i planförslaget.

Utvecklingsområden

Utvecklingsområden ligger inom områden för mångfunktionell bebyggelse.

- Algutsrum/Törnbotten/Hult
- Kastlösa/Bjärby
- Norra Möckleby/Dörby/Bläsinga
- Stora Frö/Haga Park
- Vickieby/Karlevi/Eriksöre

Bostadsbebyggelse inom befintliga detaljplaneprogram

- Strandskogen
- Möllstorp (norr om Ölandsleden)
- Färjestaden centrum
- Björnhovda (Åkervägen)
- Torslunda

Förslag på nya detaljplaneprogram, fördjupningar av ÖP eller liknande

- Stora Frö
- Runsback/Färjestaden södra
- Björnhovda/väg 137 Ölandsleden
- Brofästet och Träffpunkten

Verksamheter och industri

För följande orter anges att verksamheter är möjligt. Det är verksamheter som kan ge olika typer av störningar som exempelvis buller och utsläpp till luft och vatten. På landsbygden finns lantbrukens och besöksnäringens verksamheter.

Mörbylånga

1. Kalvhagen (camping)
2. Norr om Guldfågeln.
3. Öster om reningsverk

Station Linné

1. Forskningsstation

Vickieby

2. Utökad skolverksamhet intill befintlig.

Färjestaden

1. Befintligt industriområde vid återvinningen.
2. Öster om återvinningen.
3. Kvarnarna.
4. Brofästet österut, skyltläge.
5. Möllstorp, öster om Coop.
6. Träffpunkten 2.0, skyltläge.
7. Befintligt område Möllstorp (COOP, Jysk med flera)
8. Möllstorp/Björnhovda (skyltläge söder om Ölandsleden

Algutsrum

1. Befintligt industriområde, norr om Algutsrum.
2. Expansion norr och väster om befintligt industriområde.
3. Trafikplats söder om Algutsrum.

Degerhamn

1. Befintlig verksamhet.

Sidoalternativ

Inför granskning, har samrådsversionens (tät)ortsavgränsningar (huvudorter, serviceorter och utvecklingsområden) justerats. Generellt har omfattningen av orterna minskats genom att avgränsningen har gjorts mer detaljerad. I nedanstående tabell kommenteras hur ortsavgränsningen skiljer sig jämfört med samrådsversionen.

Orter	Kommentar	Angivna ställningstagande och konsekvenser i ÖP
Huvudort		
Mörbylånga	Avgränsningen har inte ändrats jämfört samrådsversionen.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Utveckling av boende, verksamheter och service hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Serviceort		
Glömminge/Strandsko-gen/Saxnäs/Möllstorp	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, klimatrisker (främst havsytans höjning), riksintresse kommunikation (rv 136), detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Algutsrum/Törnbotten/Hult	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Färjestaden	Avgränsningen har inte ändrats jämfört samrådsversionen.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Se även Grönstrukturplan Färjestaden för mer info. Bostäder, verksamheter och service hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Skogsby/Torslunda/Arontorp	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Kyrkans behov av begravningsyta ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Gårdby	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till.

		Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur". Orten kan utgöra servicepunkt.
Degerhamn/Södra Möckleby	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur. Orten kan utgöra servicepunkt för ett större omland.
Grönhögen	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur. Orten kan utgöra servicepunkt för ett större omland.
Utvecklingsområde		
Norra Möckleby/Dörby/Bläsinga	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Vickleby/Karlevi/Eriksöre	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Stora Frö/Haga Park	Områden närmast havet har ersatts med en utökning av området söderut. Avgränsningen omfattar i övrigt ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Notera särskilt erosionsrisk i kustlinjen och säkerhetszon för havsytans höjning år 2100 (Länsstyrelsen 2024). Ingen ny bebyggelse och infrastruktur får tillkomma inom riskzonen. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.
Kastlösa/Bjärby	Avgränsningen omfattar ungefär samma område som i samrådsversionen men den är mer detaljerad.	Identifierade värden, risker, detaljplaner och planprogram ska tas hänsyn till. Bebyggelse hålls samlad och i närhet till infrastruktur.

Bedömning

Generellt är det positivt att avgränsningen av orterna (huvudort, serviceorter och utvecklingsområden) har gjorts mer detaljerat. En större detaljeringsgrad ökar tydligheten för invånarna inom dessa orter. En minskning av områdena innebär också generellt att mindre ytor av jordbruksmark berörs, vilket är positivt.

Nollalternativ

Nollalternativet innebär att gällande ÖP 2014 fortsätter gälla. ÖP 2014 fokuserar på samma sätt som aktuellt planförslag på en utveckling av de befintliga tätorterna men i övrigt är planförslagets utvecklingsområden mer koncentrerade till ett ”svampformat” område kring brofästet, över mot ostkusten och längs västkusten jämfört med nollalternativet, vilket är positivt ur flera aspekter. Planförslaget fokuserar mer på aktuella frågor som klimatanpassning och beredskap jämfört med nollalternativet. De flesta utvecklingsområden berör jordbruksmark men jämfört med noll-alternativet är områdena mer samlade och/eller ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse i planförslaget. Kommunen önskar ändra utbredningen för riksintresset för naturmiljö på några platser och vill även upphäva det utökade strandskyddet på vissa sträckor. Detta behöver inte betyda att det blir en negativ påverkan på dessa värden i praktiken utan bedömningen görs i framtida mer detaljerad planering. Kommunen har fortsatt fokus på dricksvattenförsörjningen och redovisar områden som viktiga för vattenförsörjningen. Boendemiljön är generellt god på Öland med stora möjligheter till rekreation och friluftsliv. Planförslaget bedöms inte skilja sig från nollalternativet vad gäller Hälsa och säkerhet.

Jämförelse mellan ÖP-förslaget och gällande ÖP

Miljöaspekt/intresse	Positivt	Neutralt	Negativt	Kommentar
Riksintressen			x	Planförslaget bedöms som något sämre jämfört med nollalternativet på grund av att riksintressen för natur- och kulturmiljö samt friluftsliv enligt 3 kap miljöbalken berörs.
Boendemiljö och service	x			Områden för bostäder är mer koncentrerade till befintliga tätorter och byar samt i närheten av kollektivtrafikstråk.
Kommunikationer	x			Områden för bostäder är mer koncentrerade till befintliga tätorter och byar samt i närheten av kollektivtrafikstråk.
Friluftsliv och rekreation			x	Områden för Grönområde och park i Färjestaden berörs av utvecklingsområden samt riksintressen för friluftsliv enligt 3 kap miljöbalken vid radbyar och Haga Park. Hänsyn till Grönområde och park kommer tas i detaljplaneskedet.
Naturmiljö och landskapsbild			x	Planförslaget bedöms som något sämre jämfört med nollalternativet på grund av att riksintresse för natur berörs vid Haga Park/Stora Frö och några andra platser samt vid radbyarna.

				Avgränsningen mot Natura 2000 har justerats efter samrådet.
Strandskydd			x	Planförslaget bedöms som sämre jämfört med nollalternativet eftersom kommunen önskar få det utökade strandskyddet upphävt inom vissa områden.
Vattenmiljö med hänsyn till miljö-kvalitetsnormer		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.
Dricksvatten	x			Planförslaget bedöms som positivt jämfört med nollalternativet eftersom området vid Tveta/Igelmossen som är viktigt för vattenförsörjningen har utökats.
Kulturmiljö		x		Planförslaget bedöms som neutralt jämfört med nollalternativet. Radbyarna är områden för mångfunktionell bebyggelse, vilket ställer krav på hänsyn till kulturmiljön och landskapsbild. Cirka 35 byar/orter har pekats ut som "särskilt värdefulla kulturmiljöer och dessa kommer få en utökad lovplikt.
Klimatpåverkan och klimatanpassning	x			Planförslaget bedöms som positivt jämfört med nollalternativet eftersom frågan numera uppmärksammas mer och kommunen har börjat planera för kustskydd och möjlighet till planerad reträtt.
Areella näringar	x			Planförslaget bedöms som positivt jämfört med nollalternativet eftersom nollalternativet förslår mindre områden på jordbruksmark utan direkt koppling till befintlig bebyggelse.
Beredskap	x			Planförslaget bedöms som positivt jämfört med nollalternativet eftersom det numera är mer fokus på beredskapsfrågor generellt.
Hälsa och säkerhet		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas men nya förbifarter kan eventuellt medföra mer vägtrafikbuller medan andra områden avlastas.
Buller		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.
Radon		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.
Olycksrisker och säkerhet		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.
Miljöfarlig verksamhet		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.
Förorenade områden		x		Inga avgörande skillnader kan urskiljas.

Riksintressen

Riksintresseområden är områden av nationellt intresse enligt 3 och 4 kap. MB, som behandlar hushållningsbestämmelser för mark och vatten.

Riksintresseområden är dels större områden som riksdagen beslutat om i 4 kap. MB, dels områden som är riksintressen enligt 3 kap. MB och där den ansvariga nationella myndigheten har ansvar för att ange anspråk.

Riksintresseområden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de utpekade bevarandevärdena.

De riksintressen som finns i Mörbylånga kommun enligt 3:e och 4:e kap MB är:

- Yrkesfiske fiskehamnar 3 kap 5 § (3).
- Yrkesfiske havsplaneområde 3 kap 5 § (2).
- Kulturmiljövård enligt 3 kap 6 § (15).
- Naturmiljövård 3 kap 6 § (8).
- Friluftsliv 3 kap 6 § (4).
- Ämnen och material 3 kap 7 § (1).
- Energiproduktion 3 kap 8 § vindbruk (2).
- Kommunikation 3 kap 8 § (9).
- Påverkansområde för totalförsvarets militära del 3 kap 9 § (4).
- Natura 2000 4 kap (22 st).
- Obruten kust enligt 4 kap 3 §, hela Öland.
- Turism och rörligt friluftsliv enligt 4 kap 2 §, hela Öland.

Bestämmelserna enligt 4 kap för hela Öland utgör inte något generellt hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. I detta kapitel beskrivs vilka riksintresseområden för kommunikation, totalförsvaret samt energi och ämnen/material som pekats ut i Mörbylånga kommun och ifall dessa bedöms att påverkas väsentligt vid ett genomförande av ÖP-förslaget. Riksintressen för naturmiljö (kap 3 och kap 4 MB) och kulturmiljövården samt friluftslivet beskrivs och bedöms i kapitlen *Naturmiljö*, *Kulturmiljö* samt *Friluftsliv och rekreation*. Riksintressen för fiskerinäringen tas upp under *Areella näringar*.

För några av riksintresseområdena vill kommunen göra ändringar. Följande riksintressen berörs och kommunens ställningstagande angående detta tas upp under respektive riksintresse.

- Riksintresse för värdefulla ämnen och material enligt 3 kap 7 § MB.
Riksintresset gäller Albrunna kalkbrott där kommunen vill kunna

exploatera och/eller tillskapa reservvattentäkt. Kommunen eftersträvar en samexistens.

- Landskapsbildsskydd är ett beslut från länsstyrelsen enligt miljöbalken som berör en stor del av Mörbylånga kommun.
- Strandskyddet är utökat från 100 till 300 meter längs med Mörbylångas kust och kommunen önskar få strandskyddet minskat inom områden som saknar relevans för strandskyddet så att bedömningen i stället kan göras i detaljplaneskedet.
- Riksintresse för naturvård norr om Algutsrum där kommunens helhetsbedömning är att verksamheter/industri är lämpligt.

Riksintresse för kommunikation

Trafikverket pekar ut riksintressen enligt 3 kap. 8 § MB, för väg, järnväg, luftfart och sjöfart. För riksintressen för vägar finns en rekommendation om avstånd för ny bebyggelse. För vägar gäller upp till 20–30 meter för ny bebyggelse. Utifrån miljö- och riskpåverkan kan lämpliga avstånd ibland bedömas bli ännu större. För plan- och lovärenden inom de här avstånden från vägar ska Trafikverket alltid höras. Det saknas järnvägar på Öland. I Mörbylånga berörs av följande riksintressen för kommunikation:

Farleder

Det finns riksintressen för farled inom kommunens havsområde, det är farleder mellan Öland och Gotland och i Kalmarsund. Söder om Öland går även farleden som sträcker sig längs med Gotlands östra kust men även österut.

Väg 137, Ölandsbron

Ölandsbron och väg 137 (väg 137 växlar till väg 136 vid trafikplatsen söder om Algutsrum).

Väg 136

Väg 136, som är en fortsättning på väg 137 norrut genom kommunen, är av riksintresse.

Flygplats hinderfrihet influensområde

Kommunen berörs av riksintresset Kalmar Öland Airports yta för hinderfrihet.

Civila flygplatsers MSA-ytor.

Hela Mörbylånga kommun täcks av den så kallade MSA-ytan för Kalmar Öland Airport. Ytan består av en cirkel med 55 km radie som utgår från flygplatsen. Luftfartsverket och den aktuella flygplatsen ska höras vid planering av höga byggnader eller anläggningar.

Ställningstagande för riksintresse kommunikation

Kommunen bedömer att föreslagen utveckling inte påtagligt skadar riksintresset för kommunikation. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt riksintresset ska värnas görs genom detaljplanläggning och/eller lovgivning. Ölandsbrons tekniska livslängd ska tas hänsyn till. Vid kris, krig eller andra förhållanden där brons funktion blir störd ska möjligheten att upprätthålla person- och godsflöden mellan Öland och fastlandet säkerställas genom alternativa transportlösningar. De infrastrukturer som krävs för detta – såsom kommunens hamnar, tillfartsvägar och logistikpunkter – ska vara väl kända och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Ett gränsöverskridande samarbete mellan berörda aktörer är nödvändigt.

Riktlinjer för riksintressen för kommunikation

- Nya anslutningspunkter till vägar där Trafikverket är huvudman ska undvikas.
- Vid utveckling av nya bebyggelseområden ska befintlig trafikinfrastruktur användas i möjligaste mån.
- Planeringen ska ta höjd för redundans i person- och godsflöden vid störningar i ordinarie förbindelser.

Bedömning

Planförslaget bedöms inte påverka riksintressena för kommunikation negativt. Vid planläggning måste hänsyn tas genom att tillräckligt avstånd hålls till vägar med hänsyn till buller, transporter med farligt gods och olycksrisker i allmänhet. ÖP-förslaget innehåller inte några planer på så höga byggnader att det innebär flyghinder och därmed en eventuell negativ påverkan på civila flygplatsers MSA-tytor/tytor för hinderfrihet men det kan inte uteslutas att det kan finnas planer på nya vindkraftverk inom MSA-området.

Riksintresse och påverkansområde för totalförsvarets militära del

Vissa av totalförsvarets riksintressen kan redovisas öppet i översiktsplanen så som övnings- och skjutfält samt flygflottiljer, medan andra områden har sekretess. För hela Sverige gäller att Försvarsmakten ska höras för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort. Vid avvägningar mellan olika riksintressen ska totalförsvarets riksintressen ges företräde.

Riksintresse i havet, sjöövningsområde

Fysiska hinder över, på eller under vattnet såväl som tekniska hinder riskerar att påverka möjligheterna att nyttja sjöövningsområdena för övning och utbildning utan störning. Inom det utpekade sjöövningsområdet ska alla ärenden oavsett

höjd remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del.

Påverkansområde väderradar i Karlskrona

Ett påverkansområde väderradar är ett påverkansområde kring en väderradar som utgör riksintresse för totalförsvarets militära del. Inom detta påverkansområde riskerar vindkraft och andra höga objekt skada väderradarstationen varför särskilda analyser behöver genomföras av Försvarmakten innan sådana uppförs. Ett påverkansområde väderradar utgörs av ett cirkulärt område med 50 kilometers radie i förhållande till väderradarstationen. Inom påverkansområde väderradar ska alla höga objekt remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del.

Påverkansområde övrigt - Ottenby

Ett påverkansområde övrigt är ett område kring ett riksintresse eller område av betydelse för totalförsvarets militära del. Utpekandet av ett påverkansområde övrigt säkerställer Försvarmaktens möjlighet att bevaka att åtgärder som sker i området inte medför skada på riksintresset eller område av betydelse. Inom påverkansområde övrigt ska alla ärenden oavsett höjd remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del.

Påverkansområde civil flygplats

Försvarmakten har i händelse av kris och väpnad konflikt behov av att bland annat nyttja civila flygplatser. Inom påverkansområde civil flygplats ska alla höga objekt remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på området av betydelse för totalförsvarets militära del.

Ställningstaganden om riksintressen för totalförsvaret

Kommunen avser att undvika påtaglig skada på riksintresset eller påverkansområdet och att skydda områden av särskild betydelse från åtgärder som förhindrar dess användning. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt dessa områden ska värnas görs genom detaljplanläggning och/eller lovgivning.

Riktlinjer för riksintresse för totalförsvaret

- De områden för Totalförsvarets militära del som är öppet redovisade ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Kommande planer, lov och tillståndsärenden ska remitteras Försvarmakten enligt vad som framgår i Planeringskatalogen för Kalmar län. Detta för att bland annat säkerställa att ingen skada sker på riksintressen som omfattas av sekretess där inget kan redovisas öppet på en karta.

-
- Objekt högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse samt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse ska samrådask med Försvarsmakten.

Bedömning

ÖP-förslaget innehåller inte några planer på så höga byggnader/objekt att det innebär flyghinder och därmed en negativ påverkan på väderradar i Karlskrona eller på påverkansområde för civil flygplats. ÖP-förslaget har inte någon planerad markanvändning inom eller i närheten av "Övrigt påverkansområde" som finns i Ottenby.

Riksintresse för energiproduktion vindbruk

Det finns två riksintresseområden för vindbruk inom kommunen. Ett av områdena ligger i Mittlandskogen och berör även Borgholms kommun. Utanför Degerhamn finns ett havsområde för vindkraft. Det finns även två riksintresseområden för vindbruk som ligger strax utanför kommunens vattenområde.

Ställningstagande

Kommunen förhåller sig, efter att en ansökan tillståndsprövats, positiv till vindkraft inom riksintresseområdet. Kommunen bedömer att den utveckling som föreslås inom ÖP 2045 inte påverkar riksintresset.

Bedömning

ÖP-förslaget bedöms inte påverka riksintresset för energi negativt.

Riksintresse för ämnen och material

Kalkbrottet vid Albrunna är ett riksintresse för ämnen och material. Kalkstenen har ett värde som råvara för specialcement och är detaljavgränsat (SGU maj 2023).

Ställningstagande om riksintresset för ämnen och material

Kommunen bedömer att platsens värde för riksintresset bör analyseras.

Riktlinjer för riksintresset för ämnen och mineral

- En användning som reservvattentäkt ska kunna vara möjlig då den funktionen vid behov kan avvecklas till förmån för en återupptagen brytning.

Bedömning

Området finns med på SGU:s lista för riksintressen (maj 2023). Inom det utpekade området får inte åtgärder vidtas som påtagligt kan skada de angivna värdena eller påtagligt försvåra det avsedda utnyttjandet av marken. Ett samråd med SGU får utvisa om kommunens bedömning av riksintresset är riktigt och om kommunens planer är förenliga med riksintresset. SGU arbetar kontinuerligt med att upphäva de fyndigheter som inte längre kan anses vara av riksintresse enligt miljöbalkens kapitel 3, 7 § andra stycket.

Boendemiljö och service

Värden och hänsyn

En bra boendemiljö är beroende av olika förutsättningar där vissa är sådana att kommunens översiktliga planering har en påverkan. De förutsättningar som hanteras i översiktsplanen och som bedöms i detta kapitel är huruvida den föreslagna bostadsbebyggelsen uppfyller behoven i bostadsförsörjningsplanen samt om det finns tillgång eller närhet till grundläggande service.

Infrastruktur i form av tillgång till exempelvis gång- och cykelvägar samt kollektivtrafik tas upp i kapitlet *Kommunikationer*.

En bra boendemiljö omfattar även andra funktioner som bland annat friluftsliv och rekreation, frånvaro av buller och risker, dricksvatten samt tillgång till kulturmiljö. Bedömningen av dessa aspekter redovisas i respektive kapitel som handlar om detta.

Kommunal bostadsförsörjningsplan

Mörbylånga kommuns mark- och bostadsförsörjningsprogram gällde fram till och med 2019 och arbete pågår med att ta fram ett nytt. Tillgängligheten till Kalmars utbud av boende, arbete, utbildning, service och upplevelser gör att nordvästra delen av Mörbylånga kommun upplever störst bebyggelsestryck. Prognosen för de kommande tio åren är att folkmängden kommer öka med i genomsnitt 146 invånare varje år. Den största procentuella ökningen förväntas ske i åldersgrupperna från 65 år och uppåt.

Riktlinjer i ÖP

Bebyggelsestruktur

Ställningstagande

Kommunens orter ska i möjligaste mån växa inifrån och ut, genom förtätning och omvandling för att vara sparsamma med tidigare oexploaterad mark.

Bebyggelse i Mörbylånga kommun som helhet bör växa genom stråk och i noder för att på ett effektivt och ändamålsenligt sätt nyttja befintlig infrastruktur för vatten-, avlopp, trafik med mera. Tillgång till anläggningar för idrott och rörelse, attraktiva naturområden och stränder är en del i att bygga ett socialt hållbart och attraktivt Mörbylånga och en jämlik hälsa. Ett verktyg för detta är geografiskt och socioekonomiskt rättvis fördelning av tillgängliga och trygga naturtytor, lokaler och anläggningar för idrott och rörelse. Verksamhetsområden som riskerar att störa

omgivningen behöver lokaliseras till särskilda zoner men tillgängligt för personal, godstransporter och kunder.

Det ska finnas tillräckligt med attraktiva tomter i samtliga orter. Kommunen ska förhålla sig positiv till boende och verksamheter på landsbygden och särskilt ta hänsyn till behovet av bostäder som möjliggör generationsväxling och lokaler för alternativa och kompletterande verksamheter i lantbruket. Kommunen ska ha en strategi för att skydda eller flytta befintlig bebyggelse och infrastruktur som ligger inom riskzon för havsytans höjning och/eller ökad kusterosion. Även flytande bostäder kan övervägas.

Riktlinjer

- Planberedskapen ska erbjuda ett tillräckligt utbud av byggklara tomter i attraktiva lägen för boende, verksamheter och tillhörande infrastruktur som motsvarar en beräknad efterfrågan om cirka fem år.
- Efterfrågan på byggklar verksamhetsmark ska mätas och prognosticeras långsiktigt minst en gång varje år.
- I möjligaste mån ska befintlig verksamhetsmark utvecklas/återanvändas.
- Bebyggelseutveckling ska i huvudsak ske i identifierade orter.
- Hänsyn ska tas till klimatförändringarnas konsekvenser.
- Viss exploatering kan komma att behöva ske på tidigare obebyggd mark och jordbruksmark. I de fall tidigare oexploaterad mark i orternas ytterkanter behöver tas i anspråk ska detta ske efter noggrann och kunskapsbaserad bedömning av alternativen.
- Förtätning och utbyggnad av orter ska anta ett socialt hållbart perspektiv. Vid planering och lovgivning ska blandad bebyggelse främjas och barriärer av såväl fysisk som social karaktär ska undvikas.
- Vid ny bebyggelse ska behovet av skyddszoner mot jordbruksmark, som även är ett skydd för en lantbrukarens verksamhet, beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Kommunens egna initiativ för bebyggelseutveckling prioriteras utifrån aktuell kunskap om de funktionella samband som är viktiga för människors vardag. Till dessa räknas möjligheten att nå service, arbete, skola och fritidsaktiviteter utan krav på egen bil.

Konsekvenser och hänsyn

Översiktsplanens förslag för ny bebyggelse är i första hand lokaliserad inom befintliga planer och program och inom befintliga tätorter och byar. Helt nya områden är koncentrerade till en ”svampformad” yta kring brofästet, över mot ostkusten och längs med västra kusten eftersom det är inom detta område som efterfrågan på nya bostäder och industrimark är som störst.

Kommunen har identifierat strategiskt viktig mark kring trafikplatser och kollektivtrafikstråk, där det även planeras för möjlighet att byta trafikslag.

Kommunen anger inom vilka tätorter som det finns konkreta planer för ny bebyggelse men anger även att landsbygden måste kunna utvecklas med nya bostäder i befintliga radbyar och för generationsskifte inom jordbruksföretagen.

Viktiga områden för vattenförsörjningen har identifierats, både befintliga vattentäkter, vattenskyddsområden och exempelvis områden lämpliga för infiltration av ytvatten.

Bedömning

Bedömningen är att ÖP-förslaget svarar upp väl mot kommunens egna mål, ställningstagande och riktlinjer på denna övergripande nivå. Det finns ett strategiskt tänkande utifrån den efterfrågan man ser i kombination med den infrastruktur och service som redan finns. Även om man i första hand satsar på vissa tätorter och områden så är man positiv till utveckling även på landsbygden.

Även om fokus på utvecklingen inom kommunen ligger i den nordvästra delen, så är det viktigt att arbetet med bostadsförsörjning och tillgång till service även omfattar den sydöstra delen av kommunen. Hur kan servicen utvecklas här på ett flexibelt sätt? Var finns det behov av ny bebyggelse och finns det även ett behov av ändrad användning av befintliga byggnader? En levande landsbygd året runt på hela Öland, med betande djur, är en förutsättning för att en stor del av natur- och kulturmiljövärdena ska bestå, vilket även har betydelse för besöksnäringen.

Transporter och mobilitet

Värden och hänsyn

En god livsmiljö innebär goda möjligheter att resa. Bedömningsgrunden handlar om jämlik tillgänglighet utifrån aspekterna jämställdhet mellan kvinnor och män, möjligheter för barn att förflytta sig, tillgång till transporter för personer med funktionsnedsättning och en geografisk balans i utbudet och tillgänglighet i olika delar av kommunen utifrån förutsättningar och behov.

Riktlinjer i ÖP

Mobilitet

Ställningstagande

Fler personer ska kunna nå sina målpunkter med hållbara färdssätt som bidrar till att miljö- och klimatpåverkan minskas. Kommunen ska fortsatt aktivt delta i regionens arbete med kollektivtrafiksörjning. Kommunen samarbetar med Trafikverket och deltar aktivt i regionala nätverk som identifierar och prioriterar behov av trafikinfrastruktur som sedan förs vidare till arbetet med en nationella planen för trafikinfrastruktur. I den mellankommunala samverkan är behovet av en funktionell bytespunkt för kollektivtrafik vid Brofästet särskilt tydlig.

Riktlinjer

- Möjligheten till gång-, cykel- och allmän kollektivtrafik ska tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- En tät och sammanhållen blandad bebyggelse möjliggör för fler att välja hållbara trafikslag som gång och cykel.
- En tät och sammanhållen blandad bebyggelse och bebyggelse i stråk stärker möjligheten till attraktiv allmän kollektivtrafik.
- Saknade delsträckor i gång- och cykelnätet ska identifieras i förhållande till målpunkter.
- Säkra skolvägar för gång- och cykel ska särskilt prioriteras.
- De olika behoven för dels cykelpendling i gena och snabba stråk och dels fritidscyklning på rekreativa stråk ska identifieras.

-
- Till trafikinfrastruktur för cykel räknas även cykelparkeringar som bör ligga så nära målpunkter som möjligt, cykelpooler, utrymme för lådcyklar, möjligheter att pumpa, låsa fast mm.
 - Kollektivtrafikens framkomlighet ska ges hög prioritet i ortsutvecklingen.
 - Transporter och mobilitet baserat på förnybara drivmedel ska möjliggöras.
 - Byten mellan olika färd sätt ska underlättas.
 - Kommunen ska jobba i enlighet med Trafikverkets fyrstegsprincip¹ för att optimera nyttan av befintlig trafikinfrastruktur.
 - Behovet av åtgärder för att undvika genomfartstrafik genom bostadsområden, så kallad smit-trafik, ska bevakas.
 - Behov och förutsättningar för kommunalt huvudmannaskap för gator och vägar ska klargöras.
 - Hänsyn ska tas till Försvarsmaktens tyngsta och bredaste fordon vid utformning av vägar, broar och cirkulationsplatser. Därtill behöver framkomligheten under byggtiden säkerställas för ovan nämnda fordonstyper.

¹ Trafikverkets fyrstegsprincip = Trafikverkets arbetsstrategi för god resurshushållning. Principerna är 1. Tänk om, 2. Optimera, 3. Bygg om, 4. Bygg nytt (Källa: Trafikverket.se)

Konsekvenser och hänsyn

De viktigaste kommunikationsstråken inom kommunen anges vara väg 137 över Ölandsbron, väg 136 mellan brofästet och Stora Rör respektive söderut längs västra kusten samt stråket Färjestaden-Gårdby-Stenåsa-Mörbylånga. Hamnarna i Färjestaden och Degerhamn uppmärksammas också samt ett framtida nytt brolägg intill den befintliga Ölandsbron. I anslutning till brofästet planeras för en omstigningsplats mellan bil, cykel och buss. Förbifarter som planeras är:

- Förbifart Glömminge
- Förbifart Algutsrum
- Förbifart Färjestaden
- Förbifart Mörbylånga kyrkby

Bedömning

Kommunens riktlinjer och ställningstagande i ÖP:n visar på att kommunen har höga ambitioner särskilt gällande gång- och cykeltrafik, vilket svarar väl mot ÖP:ns värden och hänsyn gällande kommunikationer. Inriktningen mot att i första hand planera för nya bostäder i befintliga tätorter och en bytespunkt mellan olika trafikslag, svarar också väl mot målet om goda möjligheter att resa och en jämlik tillgänglighet.

Nya förbifarter är positivt för tillgänglighet och för de tätorter som avlastas men ibland skapas nya problem med störningar för andra bostäder och påverkan på landskapsbilden samt natur- och kulturmiljön. Nya förbifarter bör därför nog övervägas.

Friluftsliv och rekreation

Värden och hänsyn

Möjligheten att utöva friluftsliv uppskattas av många och räknas till en ekosystemtjänst. Det finns flera skäl att värna och utveckla friluftslivet för boende och besökare eftersom det kan bidra till bland annat bättre folkhälsa, livskvalitet, betydelsefull fritidssysselsättning, personlig utveckling, grupputveckling, pedagogik, naturkunskap, nationell identitet, engagemang och förståelse för naturen och havet. Sedan 2012 finns 10 nationella mål för friluftspolitiken. Friluftslivsvärdena lockar många besökare och kommunen arbetar bland annat med leder för vandring, fritidscyklning och ridning.

Riksintresse för turism och rörligt friluftsliv enligt 4 kap 2 § miljöbalken

Hela Öland ligger inom riksintresseområdet. Riksintresset är en särskild hushållningsbestämmelse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns på Öland. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om;

1. Det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. Det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Syftet med utpekandet av riksintresset är bland annat att stärka friluftslivets intressen i samhällsplaneringen för en långsiktig tillgång till mark och vatten för friluftsliv.

Riksintressen för friluftslivet enligt 3 kap miljöbalken

Följande områden är riksintresse för friluftslivet inom kommunen:

- Gråborg – Jordtorpsåsen
- Beijershamn
- Stora Alvaret
- Ottenby

Kommunalt intresse i ÖP

I översiktsplanen anges områden för friluftsliv och rekreation både under rubrikerna *Natur och friluftsliv* samt *Grönområde och park*. I detta kapitel redovisas områden från båda dessa kategorier. De kommunala intressena för *Natur och friluftsliv* är följande områden:

- Mittlandsskogen
- Kustnära grönstråk, Stora Rör - Mörbylånga
- Alvaret
- Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap.
- Ölands södra udde/Ottenby

Följande områden är utpekade för *Grönområde och park*.

- Kustnära lövskog Stora Rör – Brofästet, norra delen
- Kustnära lövskog Stora Rör – Brofästet, södra delen
- Lövskogslund nedanför Glömminge Backe
- Barrskog norr om Röhälla
- Strandskogen
- Grönområde Östra Algutsrum
- Kuststråket Färjestaden nordväst
- Kuststråket Färjestaden sydväst
- Friluftstråket Färjestaden östra
- Salamanderstråket Färjestaden
- Grönområde Tallhöjden och söderut
- Grönområde Kring Skansen
- Skolskog Skogsby
- Mörbylångaparken

För Färjestaden finns en grönstrukturplan. Särskilt viktiga grönområden och grönstråk samt brist på dito i Färjestaden har identifierats.

Riktlinjer i ÖP

Riksintresse för turism och rörligt friluftsliv 4 kap

Ställningstagande

Eftersom hela Mörbylånga kommun inklusive omgivande vatten omfattas av riksintresset kommer föreslagen utveckling att geografiskt beröra riksintresset. Även om riksintresset därmed inte hindrar den planerade förändringen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet avser kommunen att i möjligaste mån värna upplevelsen för turism och rörligt friluftsliv. Det är viktigt att en förändring inte per automatik klassas som en skada utan kan även leda till förbättringar för de identifierade värdena. Exempel är minskad klimatpåverkan, skydd mot klimatrisker (klimatanpassning), kanalisering av besöksstryck och i relevanta fall minskat näringsläckage eller upprätthållandet av betesdrift. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt värden på platsen ska värnas görs genom juridiskt bindande beslut, exempelvis tillstånd, detaljplaneläggning och/eller lovgivning.

Riktlinjer

- I kommande detaljplanering ska utredas hur friluftslivsaktiviteter och arter och deras livsmiljöer som är viktiga för friluftslivsupplevelsen kommer att påverkas av åtgärderna som ska genomföras enligt detaljplanen.
- Förslag till åtgärder ska även bedömas utifrån eventuellt positiva effekter.

Riksintressen för friluftslivet enligt 3 kap

Ställningstagande

Mörbylånga kommun planerar för och arbetar med flera utvecklings- och omvandlingsprojekt som berör riksintresseområden. Det är kommunens ambition att förändringarna inte ska orsaka påtaglig skada på riksintresset men det är viktigt att förändringar inte per automatik klassas som en skada utan kan även leda till förbättringar för de värden som utgör riksintresset. Exempel är minskad klimatpåverkan, skydd för klimatrisker, kanalisering av besökare, minskat näringssläckage och i relevanta fall upprätthållandet av betesdrift. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt värden på platsen ska värnas görs genom juridiskt bindande beslut, exempelvis tillstånd, detaljplaneläggning och/eller lovgivning.

Friluftsliv

Ställningstagande

Möjligheten till friluftsliv ska värnas för såväl boende som besökare.

Riktlinjer

- Friluftsvärdena ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Friluftsintrassen som passerar kommungränser ska samordnas med grannkommunerna.

Grönstruktur

Ställningstagande

En genomtänkt grönstruktur ska fungera för många olika syften i tätortsmiljöer, orter på landsbygden och i odlingslandskapet. När orter förtätas blir det särskilt viktigt med en genomtänkt grönstruktur som kan uppfylla flera syften. För att vara attraktiva och användas av många ska natur- och parkmiljöer i den bebyggda miljön vara trygga, säkra och tillgängliga och innehålla ytor för lek och fria aktiviteter.

Riktlinjer

De gröna värdena och nyttan av ekosystemtjänster ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Konsekvenser och hänsyn

ÖP-förslagets utvecklingsområden berör följande riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap miljöbalken:

- Haga Park berör Beijershamn.
- En radby berör Gråborg-Jordtorpsåsen.
- Flera radbyar berör Stora Alvaret.

Utvecklingsområden ingår tillsammans med *Grönområde och park* i Mångfunktionella bebyggelsezoner. Några av utpekade områden för *Grönområde och park* överlappar med utvecklingsområden och i dessa fall kommer hänsyn tas till *Grönområde och park* i detaljplaneskedet. För följande områden finns det ett överlapp:

- Inom utvecklingsområdet för Strandskogen finns grönområdet Strandskogen.
- Inom utvecklingsområdet Möllstorp finns grönområdet Kustnära lövskog Stora Rör-Brofastet, södra delen.
- Inom utvecklingsområdet Björnhovda finns grönområde Färjestaden östra.
- Inom utvecklingsområdet Färjestaden finns Kuststråket Färjestaden sydväst och grönområde kring Skansen.
- Inom utvecklingsområdet Sammanhållen bebyggelse (Runsbäck/-Färjestaden södra) finns Salamanderstråket Färjestaden.
- Inom utvecklingsområdet Mörbylånga hamn finns Mörbylångaparken och Mörbylångaskogen.

Bedömning

Det är positivt att kommunen har pekat ut områden för *Natur och friluftsliv*, *Grönområde och park* i ÖP:n och att det finns en grönstrukturplan för Färjestaden. Områdena för *Natur och friluftsliv* är stora områden medan *Grönområde och park* är mer detaljerade ytor. Eftersom flera av ytorna för *Grönområde och park* överlappar med utvecklingsområden bör man överväga att justera avgränsningen för utvecklingsområdena så att det blir tydligt att man avser att värna om *Grönområde och park* inom vissa områden.

Det är en fördel om kommunen arbetar vidare med grönstrukturplaner och planerar för förbättringar av tillgången till grönstruktur i den befintliga miljön. Vid exploatering och förtätningar inom tätortsnära grönområden är det viktigt att kompensationsåtgärder görs genom förbättringar av befintliga grönområden och parker. Ett grönområdes kvalité är ofta minst lika viktigt som områdets storlek så en kompensationsåtgärd kan med fördel handla om att förbättra även mindre områden. Inom radbyarna finns flera olika värden som hänger ihop med de unika miljöerna som dessa utgör i kombination med den miljö de ligger i, det är riksintresse för kulturmiljö, naturmiljö och friluftsliv samt landskapsbildsskydd. Se vidare under *Kulturmiljö*.

Naturmiljö och landskapsbild

Värden och hänsyn

En rik och omväxlande natur med ett varierat växt- och djurliv är en värdefull kvalitet. Inom kommunen finns det många områden som har höga naturvärden och som har stor betydelse för den biologiska mångfalden och för ekosystem-tjänster men också för friluftslivet.

Riksintresse för obruten kust enligt 4 kap 3 §

Hela Öland ligger inom området och är av riksintresse i sin helhet. Riksintresset är en särskild hushållningsbestämmelse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns på Öland. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast

1. Det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. Det kanske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

På Öland får anläggningar som avses i 17 kap 1 § och 4a § 1-6 och 8-11 inte komma till stånd. Vindkraft finns inte med bland de anläggningar som listas.

Syftet är betona miljöfrågornas betydelse i planeringen och vikten av hushållning med mark- och vattenområden. De ekologiska förutsättningarna ska beaktas vid alla beslut som rör användning av mark- och vattenområden.

Riksintressen för naturvård enligt 3 kap MB

Följande områden är av riksintresse för naturmiljö enligt 3 kap. 6 § MB.

- Albrunna klint
- Beijershamn – Vicklebyskogen
- Eckelsudde
- Kalmarsunds moränsystem
- Mittlandsområdet
- Ottenby
- Stora Alvaret
- Östra Ölands strandängar

Landskapsbildsskydd

Länsstyrelsen i Kalmar län har genom beslut 2007-05-21 beslutat upphäva gällande förordnande om skydd för landskapsbilden på Öland, dock med undantag för det område inom Mörbylånga kommun som framgår av beslutskarta.

Inom den del i Mörbylånga kommun där skyddet fortsättningsvis skall gälla upphör punkterna 3-8 i det ursprungliga beslutet från 1966-08-10.

Syftet är att skydda landskapets visuella upplevelsevärden från större påverkan eller förändringar. I Mörbylånga kommun är det främst stora delar av Stora Alvaret, de Östra och Västra Sjömarkerna och delar av Mörbylångadalen som omfattas av landskapsbildsskydd. Även vissa åkermarker omfattas av skyddet.

Skyddet föreskriver att det krävs tillstånd för att utföra vissa åtgärder som kan ha negativ effekt på landskapsbilden men gäller inte för företag som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan (dessa planer motsvaras i dag av översiktsplan, fördjupad översiktsplan och detaljplan).

Skyddad natur

Områden eller objekt med särskilda naturvärden skyddas enligt 7 kap. MB och kan pekas ut som naturreservat, naturminne, biotopskyddsområde eller Natura 2000-område.

Hotade djur- och växtarter skyddas med stöd av bestämmelser i 8 kap. MB genom bestämmelser om skydd för biologisk mångfald och genom artskydds-förordningen (2017:845), med tillhörande bilagor i vilka hotade arter är listade.

Skyddsbestämmelsernas syfte är att skydda objektets eller områdets bevarandevärden från negativ påverkan, oavsett om planerad åtgärd innebär en direkt eller indirekt påverkan och utförs inom eller utanför det skyddade området.

För att påverka lagskyddade naturområden behövs särskilt tillstånd eller dispens av tillsynsmyndigheten, oftast länsstyrelsen.

Världsarv

Södra Ölands odlingslandskap utsågs av Unesco till världsarv 2000.

Natura 2000

Natura 2000-områden är av riksintresse. Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda naturområden enligt 7 kap. 27 § MB. Nätverket styrs av två direktiv.

- Fågeldirektivet (79/409/EEG) och
- Art- och habitatdirektivet (92/43/EEG).

I direktiven listas fåglar, andra artgrupper samt naturtyper som anses vara mest hotade inom EU:s medlemsstater. I Mörbylånga kommun finns följande Natura 2000-områden.

-
- Isgärde
 - Ryd
 - Vanserum – Bäck – Övetorp
 - Gillsättra
 - Holmetorp
 - Hönstorp
 - Jordtorpsåsen
 - Rösselkärret
 - Lenstad – Tävelsrum
 - Gårdby Sandhed
 - Beijershamn och Svansholmarna
 - Stora Alvaret
 - Åby sandbackar
 - Sydöstra Ölands sjömarker
 - Eckelsudde
 - Ottenby
 - Albrunna lund
 - Västerstads almlund
 - Lilla Vickleby lund
 - Vickleby ädellövskog
 - Skogsbylund

Ramsarområde

Det finns två Ramsarområden inom kommunen, det är Ottenby och Ölands ostkust.

Naturresevat

Ett mark- eller vattenområde får förklaras som naturresevat om det behövs för att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. I Mörbylånga kommun finns 46 naturresevat.

Biotopskyddsområde

Biotopskyddsområden är mindre mark- och vattenområden med höga naturvärden. Dessa områden bidrar till att bevara miljöer med höga naturvärden och är skyddade enligt miljöbalken. Det vanligaste är att Skogsstyrelsen ansvarar för detta naturskydd på skogsmark men även kommuner kan bilda biotopskyddsområden. Det finns flera mindre områden i Mörbylånga kommun som är skyddade som biotopskyddsområde. De flesta av dessa områden ligger i Mittlandsskogen.

Naturvårdsavtal

Områden med naturvårdsavtal är skyddade genom avtal mellan Naturvårdsverket/länsstyrelsen och fastighetsägaren. I kommunen finns flera områden med naturvårdsavtal i Mittlandsskogen.

Naturminne

Särpräglade naturföremål som stora träd, flyttblock eller jättegrytor kan skyddas som naturminne. I kommunen finns ett antal träd som är utpekade som naturminne, de flesta är ekar.

Generellt biotopskydd

Så kallat generellt biotopskydd (miljöbalken 7 kap 11 §) utgörs av vissa små biotoper som är skyddade som biotopskyddsområden i hela landet. Dessa biotoper finns i de flesta fall i jordbrukslandskapet och har minskat starkt till följd av effektiv markanvändning. De kvarvarande biotoperna utgör värdefulla livsmiljöer för växt- och djurarter i ett i övrigt påverkat landskap.

Följande biotoptyper är skyddade i hela landet:

- Allé
- Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Odlingsröse i jordbruksmark
- Pilevall
- Småvatten och våtmark i jordbruksmark
- Stenmur i jordbruksmark
- Åkerholme

Hotade arter

Hotade arter skyddas med stöd av 8 kap. MB och artskyddsförordningen (2017:845). Artskyddsbestämmelserna är en förbudslagstiftning som kan innebära förbud mot vissa åtgärder om de riskerar att påverka arter som listats i artskyddsförordningens bilagor. Det är artens bevarandestatus som är den viktiga frågan och inte en viss ökad risk för enstaka exemplar av arten, såvida inte påverkan är avsiktlig. Fridlysning är en del av denna förbudslagstiftning och regleras i förordningens bilaga 1. Det är viktigt att hantera artskyddsfrågan tidigt i miljöbedömningen i samband med framtagandet av planer, program eller planering för verksamheter och åtgärder. Om frågan om skyddade arter behandlas tidigt i planerings- och prövningsprocesser kan det säkerställas att det finns möjlighet att bedöma om den planerade åtgärden är lämplig, samt om det är möjligt att vidta tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att planen, programmet eller åtgärden kommer kunna godkännas.

-
- I första hand bör lokaler med skyddade arter undvikas.
 - I andra hand ska åtgärder genomföras för att helt ta bort eller åtminstone minska negativa effekter för de skyddade arterna.

I de fall kriterierna för artskyddsförordningens 4 och 7, 14 §§ uppfylls, kan i vissa fall dispens erhållas av länsstyrelsen. Dock ska skälen till dispens bedömas restriktivt.

Övrig värdefull natur

Nyckelbiotoper

En nyckelbiotop är ett område med särskilt värdefull natur som består av en speciell naturtyp som utgör livsmiljö för många olika arter av växter och djur. Områdenas historia, artinnehåll, kvalitéerna hos nyckelelementen och strukturer vägs samman för att ett område ska bedömas lämpligt som nyckelbiotop. Nyckelbiotoper brukar utmärkas av flera olika inslag, så som mycket död ved, gamla träd, mosklädda stenar och liknande. Nyckelbiotoper är ofta resterna av den tidigare naturen på platsen som lämnats efter att resten av landskapet övergått till produktiv skogsbruksmark. Nyckelbiotoperna är ofta hem för rödlistade arter, vilket gör nyckelbiotoperna ännu viktigare. Det finns flera nyckelbiotoper i kommunen, de flesta ligger i Mittlandsskogen.

Naturvärden och sumpskogar

Dessa områden pekas ut av Skogsstyrelsen inom skogsmark. Det finns flera av utpekade områden med skogliga naturvärden i kommunen, de flesta ligger i Mittlandsskogen.

Våtmarksinventeringen

Områden som ingår i den nationella våtmarksinventeringen. Det finns ett relativt stort antal mindre våtmarker i kommunen spridda över hela kommunen.

Naturvårdsplan

I länsstyrelsens bok *Natur- och Kultur på Öland* beskrivs områden med höga naturvärden (biologiskt eller geologiskt värdefulla).² Materialet är ett underlag för planering och prövning.

Grön infrastruktur

Grön infrastruktur är ett begrepp som beskriver ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer på landskapsnivå.

² Forslund, M. (red.) 2001, Länsstyrelsen i Kalmar län.

Riktlinjer i ÖP

Naturvärden och friluftsliv

Ställningstagande

Natur- grönstruktur- och friluftslivsvärden och ekosystemtjänster är tillgångar och nyttor som ska värderas i befintliga bebyggelsemiljöer såväl som i planeringen av ny. Nyttor och värden ska vara väl kända och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Riktlinjer

- Kunskapen om natur och friluftsliv ska ses som verktyg i arbetet med ny bebyggelse, men också i områdesutveckling och i arbetet för jämlik folkhälsa.
- I planering och byggande ska tillskapas goda förutsättningar för ekosystemtjänster. Detta är särskilt viktigt i närhet till skolor, förskolor och äldreboenden.
- Kommunen ska verka för att bevara, vid behov restaurera samt om möjligt skapa nya sammanlänkade våtmarker, dammar och småvatten för att gynna biologisk mångfald, vattenkvalitet och infiltration.
- När ianspråktagande av mark har negativa konsekvenser för natur och friluftsliv som inte kan undvikas genom skadelindringshierarkin, bör det uppvägas genom kompensationsåtgärder.
- Samtliga ärenden eller projekt som rör områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken för Natura 2000 remitteras Försvarsmakten. Inom påverkansområden för buller eller annan risk, påverkansområde övrigt och sjöövningssområden ska områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken så som naturreservat, vattenskydd m.m. remitteras Försvarsmakten. Detta gäller även inom de av Fortifikationsverkets fastigheter som inte utgör riksintressen eller ligger inom påverkansområden.

Riksintresse obruten kust

Riksintresset som ofta kallas *Obruten kust* handlar om förbud mot vissa anläggningar och omfattar hela Öland och en bit ut i omgivande vatten. För Öland hänvisar paragrafen till Miljöbalken 17 kapitlet 1 § 1 och 4a § 1-6 och 8-11. Anläggningar som inte får tillkomma är;

- Kärnteknisk verksamhet,
- Järn-, stål- och andra metallverksamhet ferrolegeringsverk,
- Massafabriker och pappersbruk,
- Oljeraffinaderier och tung petrokemisk produktion,
- Fabriker för framställning av baskemikalier eller gödselmedel

-
- Cementfabriker
 - Förbränningsanläggningar som har en tillförd effekt om minst 200 megawatt
 - Anläggningar för lagring av minst 50 miljoner normalkubikmeter naturgas,
 - Anläggningar för behandling av farligt avfall
 - Byggande av plattformar för olje- eller gasutvinning

Den undantagna punkt 7 lyder; anläggningar för vindkraft som är tillståndspliktiga enligt föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 9 kap. 6 §. Det betyder alltså att vindkraft inte hör till de förbjudna anläggningarna.

Ställningstagande

Hela Mörbylånga kommun inklusive omgivande vatten omfattas av riksintresset. Ingenting i den föreslagna utvecklingen genom ÖP 2045 bedöms påverka riksintresset. Kommunen avser att i sina fortsatta planerings-, lovgivnings och tillståndprocesser ta hänsyn till riksintresset.

Riksintresse naturvård

Områdenas värden kan hotas av nybyggnation, nytillkommande teknisk infrastruktur, förändringar i klimatet, högt besöksstryck, tillförsel av näringsämnen och eller i förekommande fall att betesdriften upphör som leder till igenväxning.

Ställningstagande

Det är kommunens ambition att utveckling och förändring inte ska orsaka påtaglig skada på riksintresset men det är viktigt att förändringar inte per automatik klassas som en skada utan kan även leda till förbättrade förutsättningar för de identifierade värdena. Exempel på detta är att möjliggöra generationsväxling i jordbruksverksamheter, åtgärder för minskad klimatpåverkan och skydd mot klimatrisker, kanalisering av besökare eller utbyggnad och renovering av kommunalt avlopp. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt riksintresseområden och dess värden ska skyddas görs genom tillståndsprövning, detaljplanläggning med tillhörande miljöbedömning och/eller lovgivning. Kommunen framför avvikande syn på riksintressets utbredning i en strategisk punkt norr om Algutsrum (Nro08073) där riksintresset sträcker sig in över ett redan exploaterat område.

Riktlinjer

- I kommande detaljplanering ska utredas hur arter och deras livsmiljöer kommer att påverkas av åtgärderna som ska genomföras enligt detaljplanen och hur gynnsam bevarandestatus kommer att påverkas lokalt, regionalt och nationellt.

- Förslag till åtgärder ska även bedömas utifrån eventuellt positiva effekter.

Landskapsbildsskydd

Ställningstagande

Mörbylånga kommun bedömer att syftet med Landskapsbildsskyddet bör klargöras. I samarbete med länsstyrelsen bör det analyseras om det avsedda skyddet kan uppnås genom annan befintligt lagstiftning för att undvika dubbelprövningar. Kommunen anser att ett mer relevant skydd bör kunna uppnås genom regleringen i plan- och bygglagen och förespråkar även ett förnyat och mer nyanserat ställningstagande av den geografiska utbredningen för områden där landskapsbildsskydd överlappas av andra områdesskydd enligt miljöbalken. Kommunen anser därmed att förordnandet i sin nuvarande form i möjligaste mån bör upphävas.

Natura 2000

Mörbylånga kommun planerar för och arbetar med några utvecklings- och omvandlingsprojekt som angränsar till Natura 2000-områden. Kommunen är medveten om de höga värden så väl som de krav på tillståndprocesser och skyddsåtgärder som omger Natura 2000-områden. Länsstyrelsen är en viktig part i arbetet. Områdenas värden för de identifierade arterna kan hotas av nybyggnation, nytillkommande teknisk infrastruktur, högt besöksstryck, förändringar i klimatet, tillförsel av näringsämnen och eller att betesdriften upphör som leder till igenväxning.

Ställningstagande

Det är kommunens ambition att föreslagna förändringar inte ska orsaka påtaglig skada utan kan även leda till förbättringar för de identifierade arterna. Exempel är minskad klimatpåverkan, kanalisering av besöksstryck, minskat näringsläckage och i relevanta fall upprätthållandet av betesdrift. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt Natura 2000-områden och dess värden ska skyddas görs genom detaljplanläggning med tillhörande miljökonsekvens-bedömning och/eller lovgivning. Det kan även krävas tillstånd enligt 7 kap 28§ miljöbalken.

Riktlinjer

- I kommande detaljplanering ska utredas hur arter och deras livsmiljöer kommer att påverkas av åtgärderna som ska genomföras enligt detaljplanen och hur gynnsam bevarandestatus kommer att påverkas lokalt, regionalt och nationellt.
- Förslag till åtgärder ska även bedömas utifrån eventuellt positiva effekter.

Ställningstagande för naturreservat

Kommunen föreslår inga förändringar som påverkar naturreservat i den utbredning som gäller hösten 2024.

Grön infrastruktur

Mörbylånga kommun har tagit fram en *Grönstrukturplan* för Färjestaden som en fördjupning av översiktsplan och som underlag för detaljplanering. En analys av ädellövnätverket var en viktig del arbetet. Habitatnätverksanalysen visar värdekärnor och spridningskorridorer som är viktiga att bevara och utveckla för att alla arter knutna till ädellövmiljöer ska kunna bevaras.

Ställningstagande

För att bevara och förstärka nätverk och kärnor är det viktigt att de finns med vid planering av bebyggelse och infrastruktur. I första hand bör strategin vara att bevara de livsmiljöer som finns och att vid ny bebyggelse planera in ädellövskog/ädellövträd i bebyggelseområdena. Genom att arbeta på detta sätt kan värden bestå och även öka på sikt.

Konsekvenser och hänsyn

ÖP-förslaget berör följande områden med utpekad värdefull natur i form av naturreservat eller riksintressen enligt 3 och/eller 4 kap MB:

Utvecklingsområde Stora Frö

Området överlappar en del med naturreservatet för Beijershamn, riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Beijershamn-Vicklebyskogen och för friluftsliv enligt 3 kap MB Beijershamn samt Natura 2000-området Beijershamn och Svansholmarna.

Serviceort Grönhögen

Området överlappar mycket litet med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Stora Alvaret.

Utvecklingsområde Grönhögen, Syrenvägen

Området överlappar lite med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Stora Alvaret.

Serviceort Skogsby/Torslunda/Arontorp

Området överlappar lite med riksintresset för naturvård Mittlandsområdet.

Serviceort Gårdby

Området överlappar lite med naturreservatet Gårdby Sandhed.

Serviceort Degerhamn/Södra Möckleby

Området överlappar mycket lite med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Stora Alvaret.

Utvecklingsområde Kastlösa/Bjärby

Området överlappar lite med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Stora Alvaret.

Utvecklingsområde Vickleby/Karleby/Eriksöre

Området överlappar lite med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Stora Alvaret.

Utvecklingsområde Algutsrum/Törnbotten/Hult

Området överlappar mycket litet med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Mittlandsområdet. Kommunen har bedömt att området är lämpligt för verksamheter.

Verksamheter Algutsrum norra

Området ligger inom utvecklingsområdet Algutsrum Törnbotten/Hult och överlappar mycket litet med riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Mittlandsområdet. Kommunen har bedömt att området är lämpligt för verksamheter.

Bedömning

Miljöpåverkan på naturmiljön omfattar påverkan på förutsättningar för biologisk mångfald och bedöms utifrån barriäreffekter och intrång på naturmiljöer.

Den samlade bedömningen är att den negativa påverkan på naturmiljön och landskapsbilden är liten utifrån vad som kan bedömas på den här övergripande nivån. För några områden behöver det förtydligas om vilken påverkan som kan förväntas och vad som motiverar en exploatering inom riksintresseområden eller ett område med skydd. Ett riksintresse innebär inte ett skydd av ett område men hänsyn måste tas så att det inte blir en påtaglig negativ påverkan. Alternativ bör alltid övervägas vid planering inom områden med höga naturvärden. Generellt behövs alltid underlagsmaterial i form av exempelvis naturvärdesinventering tas fram vid exploatering av naturmark och i vissa fall behövs mer detaljerade artinventeringar göras.

Riksintresse för obruten kust enligt 4 kap 3 §

Det föreslås inte några områden för etablering av den typ av stora industrier som inte är tillåtet på Öland (på Öland får anläggningar som avses i 17 kap. 1 § 1 och 4 a § 1-6 och 8-11 inte komma till stånd). Riksintresset bedöms inte påverkas negativt av ÖP-förslaget.

Riksintressen för naturvård enligt 3 kap MB

De riksintresseområden som kan komma att beröras är Mittlandsområdet och Stora Alvaret. För dessa områden som anges under ÖP-förslagets konsekvenser och hänsyn ovan, bör det vara möjligt att undvika en negativ påverkan genom en mer detaljerad avgränsning av exploateringsområdena i detaljplanearbetet. Ställningstagande som handlar om att kommunen bedömer att områden inom riksintressen kan exploateras bör kompletteras med information om varför området bedöms som lämpligt för exploatering och en motivering till varför riksintressets värden inte är relevanta på den aktuella platsen (exempelvis att området redan är exploaterat, området ligger i utkanten av intresset och värdet är lågt på den aktuella platsen).

För utvecklingsområde Stora Frö bör avgränsningen studeras mer noggrant redan nu i ÖP eftersom området även berör ett naturreservatet och Natura 2000-område utöver riksintresset för naturvård enligt 3 kap MB Beijershamn – Vicklebyskogen.

Landskapsbildsskydd

ÖP-förslaget bedöms vara förenligt med landskapsbildsskyddet. Skyddet omfattar i regel inte tätorterna och i de fall de nya (tät)ortsavgränsningen berörs kan hänsyn till landskapsbilden tas i samband med detaljplaneringen. De tätorter där landskapsbilden kan behöva uppmärksammas särskilt vid planläggning är Gårdby, Stora Frö, södra Mörbylånga, Kastlösa, och Vickleby.

Skyddad natur*Natura 2000*

Utvecklingsområdet Stora Frö berör Natura 2000-området Beijershamn och Svansholmarna och naturreservatet för Beijershamn. Efter samrådet har en mer noggrann avgränsning av utvecklingsområdet gjorts med hänsyn till Natura 2000-området.

Ramsarområde

Det finns två Ramsarområden inom kommunen, det är Ottenby och Ölands ostkust. Områdena berörs inte av kommunens planer på exploatering.

Naturresevat

En mer noggrann avgränsning av utvecklingsområdet Stora Frö och tätortsavgränsningen för Gårdby bör göras med hänsyn till att dessa områden berörs naturreservaten Beijershamn och Svansholmen respektive Gårdby Sandhed.

Biotopskyddsområde och naturvårdsavtal

Det finns flera mindre områden i Mörbylånga kommun som är skyddade som biotopskyddsområde eller genom naturvårdsavtal. De flesta av dessa områden ligger i Mittlandsskogen. I samband med mer planläggning får det undersökas om något område med biotopskydd berörs.

Naturminne

I kommunen finns ett antal träd som är utpekade som naturminne, de flesta är ekar. Naturminnen får tas hänsyn till i kommande arbete med planer och/eller program.

Generellt biotopskydd

Vid kommande arbete med planer och/eller program behöver det utredas om och hur områden med generellt biotopskydd riskerar att påverkas.

Hotade arter

Vid kommande arbete med planer och/eller program behöver det utredas om och hur hotade arter riskerar att påverkas. Om de riskerar att påverkas krävs ett dispensförfarande.

Det är viktigt att hantera artskyddsfrågan tidigt i miljöbedömningen i samband med framtagandet av planer, program eller planering för verksamheter och åtgärder. Om frågan om skyddade arter behandlas tidigt i planerings- och prövningsprocesser kan det säkerställas att det finns möjlighet att bedöma om den planerade åtgärden är lämplig, samt om det är möjligt att vidta tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått som gör att planen, programmet eller åtgärden kommer att kunna godkännas.

Övrig värdefull natur

Nyckelbiotoper

Det finns flera nyckelbiotoper i kommunen, de flesta ligger i Mittlandsskogen. I samband med planläggning får det undersökas om någon nyckelbiotop berörs. Exempelvis berörs en nyckelbiotop i Glömminge i form av en lövskogslund.

Naturvärden och sumpskogar

Det finns flera av utpekade områden med skogliga naturvärden i kommunen, de flesta ligger i Mittlandsskogen. I samband med planläggning får det undersökas om något område med naturvärden inklusive sumpskog berörs. Exempelvis berörs en sumpskog vid Porskärr inom utvecklingsområdet för Algutsrum/-Törnbotten/Hult.

Våtmarksinventeringen

Områden som ingår i den nationella våtmarksinventeringen. Det finns ett relativt stort antal mindre våtmarker i kommunen spridda över hela kommunen. I samband med planläggning får det undersökas om något våtmarksområde berörs.

Naturvårdsplan

I samband med planläggning får det undersökas om något område utpekat av länsstyrelsen berörs. Exempel på områden som berörs är Mittlandsskogen (högsta naturvärde) och Strandskogsfältet (mycket högt naturvärde), som berörs av tätortsavgränsningen för Glömminge/Strandskogen/-Saxnäs.

Grön infrastruktur

Den gröna infrastrukturen med nationella värdeetrakter består av två olika typer om områden inom Mörbylånga kommun. Det är dels Mittlandet och Ölands kustadellövskog där det även ingår partier med ”vanlig” lövskog, triviallövskog och vattenytor. Förutom Mittlandsskogen så finns motsvarande naturtyp även vid Ottenby. Alvaret men även Mittlandsskogen är en värdeetrakt med hänsyn till dess vattenytor.

Vid planläggning är det viktigt att ta hänsyn till värdeetrakterna genom att se till att delar av området inte isoleras från övriga delar vilket försvårar spridning av djur och växter. En fragmentisering är negativt.

Strandskydd

Värden och hänsyn

Strandskyddet är till för att värna växt- och djurlivet och den biologiska mångfalden samtidigt som det ska tillgängliggöra strandzoner för allmänheten. Det generella strandskyddet gäller vid hav, sjöar och vattendrag i hela landet, enligt 7 kap. 13 § MB. Det omfattar land- och vattenområden 100 meter på land och 100 meter ut i vattnet från strandlinjen vid normalvattenstånd. Länsstyrelsen kan för vissa vatten besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter.

Strandskyddet i sig utgör inte ett absolut hinder mot exploatering. En bedömning måste dock göras i varje enskilt fall huruvida åtgärden är förenlig med strandskyddets syften och om det finns särskilda skäl för att upphäva strandskyddet eller medge dispens från det. I samband med upphävandet av strandskyddet görs en bedömning om intresset för den planerade åtgärden på den aktuella platsen väger tyngre än strandskyddets syften. Vilka särskilda skäl som kan göras gällande vid upphävande eller dispens från strandskyddet redovisas i 7 kap. 18 c – d §§ MB.

För kusten runt Mörbylånga kommun är strandskyddet utökat till 300 meter genom ett beslut från länsstyrelsen medan vattendrag och sjöar har 100 meter strandskydd. Vissa justeringar har gjorts för mindre vatten och områden inom tätare bebyggelse där det kan finnas detaljplaner som anger att strandskyddet minskats eller helt upphävts. Sedan 1 juli 2025 gäller inte strandskydd vid vattendrag under två meter i bredd eller för sjöar mindre än en hektar. Inte heller för konstgjorda vatten som har anlagts efter 30 juni 1975.

Riktlinjer i ÖP

Ställningstagande

Kommunen avser att ta hänsyn till de värden som strandskyddslagstiftningen ska skydda, men gör bedömningen att strandskyddet i vissa fall är alltför grovt och generellt utpekat. I utpekade hamnar behövs ett förnyat ställningstagande där hänsyn till platsens förutsättningar och till nuvarande och framtida behov av skydd mot klimatrisker (kustskydd), bebyggelse, beredskapsfunktioner eller energiproduktion kunna ske. Hamnarna är;

- Blälinge hamn
- Gårdby hamn
- Gräsgårds hamn
- Grönhögens hamn

Konsekvenser och hänsyn

Strandskyddet berörs i flera av ÖP-förslagets områden för utvecklingsinriktning (övergripande struktur) eller mångfunktionell bebyggelse. De områden som berörs är följande:

Utvecklingsinriktning

- Stråk längs med västkusten mellan Färjestaden och Mörbylånga.

Mångfunktionell bebyggelse

- Blandad bebyggelse i Möllstorp.
- Brofästet österut
- Mångfunktionell bebyggelse i Färjestaden
- Utvecklingsområde Stora Frö
- Evenemangsplats dansbanan
- Mörbylånga hamn
- Expansionsyta reningsverk (mindre område berörs av strandskydd)
- Radby Årsvik
- Radby Albrunna (mindre område berörs av strandskydd)
- Grönhögen gamla industriområdet (mindre område berörs av strandskydd)
- Grönhögen entré från vattnet

Bedömning

Områdena i ÖP-förslaget är ganska grovt avgränsade och för några av de berörda områdena är det bara en mindre del som ligger inom strandskydd. I efterföljande planarbete får det utredas om det finns skäl att upphäva strandskyddet.

Det är en fördel om en generell översyn kan göras av länsstyrelsen för att underlätta för kommunens planering.

Vattenmiljö

Värden och hänsyn

Vattnets värden är mångsidiga och hänsyn behöver tas till flera intressen parallellt. Vattenmiljöer är viktiga habitat för många växt- och djurarter. Att vattnet är friskt och i balans är av ytterst vikt för den biologiska mångfalden och för vårt ekosystem och därtill kopplade ekosystemtjänster i sin helhet. Människors direkta och indirekta påverkan på vattnets kvalitet och status, genom till exempel utsläpp, övergödning och exploatering, är därför avgörande för människors, djurs och växters framtid.

God vattenkvalitet - miljökvalitetsnormer

I princip alla sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten i Sverige, är indelade i mindre enheter, så kallade vattenförekomster. Vattenförekomsternas *kvantitativa, ekologiska och kemiska* status beskrivs och följs upp och mål finns för att uppnå en *god status*. Arbetet grundar sig i EU:s vattendirektiv som anger vad EU-ländernas vattenförekomster minst ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten.

I Mörbylånga kommun finns följande vattenförekomster:

Tabell 1 Vattenförekomster i Mörbylånga kommun

Vattenförekomst	Ekologisk status	Kemisk status	Kvantitativ status
Vattendrag			
Bäck vid Runsten SE628812-155149	Måttlig	Ej god	
Pelnabrobäcken SE628539-155118	Måttlig	Ej god	
Bröttorpsbäcken SE628051-155092	Måttlig	Ej god	
Åbybäcken SE627598-155069	Måttlig	Ej god	
Frösslundabäcken SE626799-154728	God	Ej god	
Torpbäcken SE625694-154273	Måttlig	Ej god	
Kustvatten			
M n kalmarsunds utsjövatten SE565400-163600	Måttlig	Ej god	
S Ölands kustvatten SE62410-164001	Måttlig	Ej god	
Ö s Kalmarsunds kustvatten SE562000-162271	Måttlig	Ej god	

S n Kalmarsund SE564250-162500	Måttlig	Ej god	
N v s Kalmarsunds kustvatten SE63100-161500	Måttlig	Ej god	
S Kalmarsunds utsjövatten SE561400-161201	Måttlig	Ej god	
Utsjövatten			
Del av V Gotlandshavets utsjövatten SE580109-171030		Ej god	
Del av Bornholmshavets utsjövatten SE555851-160709		Ej god	
Grundvatten			
Kalmarkustens sandstensformation SE628995-153160		Otillfredsställande	Otillfredsställande
Mörbylånga-Borgholms kalkberg SE628596-154217		Otillfredsställande	Otillfredsställande
Västra Ölands kalkberg SE629295-155070		God	Otillfredsställande
Östra Ölands kalkberg SE628996-155638		God	Otillfredsställande
Rällaformationen SE629398-154578		God	Otillfredsställande
Strandskogen SE628597-592654		God	Otillfredsställande
Tvetaformationen SE628023-154732		God	Otillfredsställande

Vattendragen

Ett vattendrag inom kommunen uppnår god ekologisk status och fem vattendrag har måttlig ekologisk status. God ekologisk status ska uppnås 2027 eller 2033. De skäl som finns för att ekologisk status inte uppnås kan vara näringsämnen, morfologi och hydrologi på grund av jordbruket som påverkar fisk negativt. Bortsett från gränsvärden för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE)³ uppnår alla vattendrag i kommunen som är vattenförekomster en god kemisk status.

³ På grund av atmosfärisk deposition överskrider gränsvärdena för alla Sveriges ytvattenförekomster.

Kustvatten och utsjövatten

Samtliga kustvatten i kommunen uppnår inte god status på grund av näringsämnen. God status ska uppnås 2039. Bortsett från gränsvärden för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE)⁴ uppnår alla kustvattenförekomster och utsjövattnet god kemisk status.

Grundvatten

Samtliga grundvattenförekomster i kommunen har otillfredsställande kvantitativ status. Alla grundvattenförekomster utom en har god kemisk status. Mörbylånga-Borgholms kalkberg har otillfredsställande kemisk status på grund av förhöjda kloridhalter. Inom förekomsten finns ett avsaltningsverk där salt grundvatten pumpas upp i kustnära brunnar för att avsaltas och distribueras som dricksvatten. Därmed finns det områden i grundvattenförekomsten med för höga kloridhalter. Kravet är god kemisk status 2027.

Riktlinjer i ÖP

Vattenkvalitet och miljökvalitetsnormer

Ställningstagande

Kunskapsunderlaget om klimatförändringarnas konsekvenser för vattenförsörjningen ska vara aktuella och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Kommunen verkar i enlighet med den nationella vattenförvaltningen så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas. Kommunen ska fortsatt arbeta med att implementera åtgärder mot vattenbrist och torka, bland annat med stöd av Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och delförvaltningsplaner.

Riktlinjer

- Grundvattnets skyddsbehov ska beaktas under hela samhällsbyggnadsprocessen.
- Kommunen ska verka för att vattenkvaliteten anpassas efter ändamålet, det vill säga att vatten av dricksvattenkvalitet inte används där det inte behövs.
- Den fysiska planeringen får inte medverka till att status eller förutsättningarna att nå beslutade MKN försämrats.
- Viktiga grundvattentäkter som inte är kommunal vattentäkt ska identifieras.

⁴ På grund av atmosfärisk deposition överskrider gränsvärdena för alla Sveriges ytvattenförekomster.

-
- Eventuell spridning av PFAS eller liknande ämnen ska utredas.
 - Kommunen ska arbeta för återskapande av våtmarker och fördröjning av vatten landskapet.
 - Kommunen ska, även i befintliga miljöer, ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp för att säkerställa att en vattenförekomst uppnår god ekologisk status.
 - Kommunen arbetar med att implementera åtgärder mot vattenbrist och torka, bland annat med stöd av vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och delförvaltningsplaner.

Dagvatten i förändrat klimat

Ställningstagande

Dagvatten och behovet av dagvattenutredningar ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och i förvaltningen av befintlig bebyggelse och infrastruktur.

Riktlinjer

- Beräkningar och simuleringar ska utföras med klimatfaktor.
- Dagvattenhanteringens ytbehov ska i möjligaste mån anläggas med säkerhet, behov av rening, biologisk mångfald, estetik och friluftsliv i åtanke.
- Översvämningszoner ska vid behov lösas som multifunktionella ytor.
- Möjligheten till naturlig infiltration av dagvatten ska maximeras i syfte att underlätta grundvattenbildning.

Naturvärden och friluftsliv

Riktlinjer

Se även under *Naturmiljö och Landskapsbild*.

- Kommunen ska verka för att bevara, vid behov restaurera samt om möjligt skapa nya våtmarker, dammar och småvatten för att gynna biologisk mångfald, vattenkvalitet och infiltration.
- Kommunen ska arbeta för att god ekologisk och kemisk status enligt EU:s vattendirektiv uppnås.

Konsekvenser och hänsyn

Dagvatten från bebyggelse berör i slutändan alltid någon vattenförekomst eftersom dagvatten avleds till yt- eller grundvatten även om området inte ligger i direkt anslutning till en vattenförekomst.

Det som kan nämnas särskilt är att serviceorten Glömminge/Strandskogen/-Saxnäs berör Strandskogen som är en sand och grusförekomst och att serviceorten Skogsby/Torslunda/Arontorp berör Tvetaformationen, som är en sand och grusförekomst.

Längs östra sidan av kommunen berörs vattenförekomster i form av ytvattendrag som rinner från väster till öster. Särskilt kring Norra Möckleby och Gårdby kan flera vattendrag beröras. Blir det aktuellt med fler tomter inom radbyarna på östra sidan berörs troligtvis också dessa ytvattenförekomster.

Bedömning

Oavsett var ny bebyggelse lokaliseras så leder det i de flesta fall till att fler ytor hårdgörs och därmed ökar mängden dagvatten. I de fall det föreslås ändrad användning och omvandling av ett tidigare exploaterat område så bedöms däremot mängden dagvatten generellt inte öka, vilket är positivt.

Numera ställs alltid krav på att dagvatten renas vid en exploatering men trots det så är det ofta ofrånkomligt med ökade utsläpp av olika ämnen och särskilt när skogsmark exploateras. Det som kan göras i dessa fall är kompensationsåtgärder genom rening av dagvatten från befintliga miljöer, för att ta ett helhetsgrepp inom ett avrinningsområde för en vattenförekomst. Exploatering av jordbruksmark är generellt negativt av olika skäl men en positiv aspekt är att mängden näringsämnen som släpps ut brukar minska när jordbruksmark exploateras.

Kommunen har omfattande ställningstagande och riktlinjer som handlar om att värna vattenresurser och hantera dagvatten på ett klokt sätt, så bedömningen är att nödvändiga åtgärder kommer vidtas för att skydda vattenmiljön och hantera dagvatten i samband med planläggning av olika områden för bebyggelse.

Dricksvatten

Värden och hänsyn

Rent vatten och en fungerande vattenförsörjning är en grundläggande förutsättning för en god livsmiljö. Kommuner är enligt lagen om allmänna vattentjänster ansvariga att tillhandahålla allmänt dricksvatten om behov finns. Möjligheten till rent dricksvatten anses vara ett allmänt intresse som därför ska hanteras i kommunens översiktliga planering. Vattenskyddsområden är upprättade för att skydda vårt dricksvatten mot föroreningar. Vattenskyddsområden har en geografisk avgränsning och kan vara indelade i olika zoner. Kopplat till vattenskyddsområdet finns olika föreskrifter till skydd för vattnet. Det kan innebära begränsningar av hur marken får användas och hur kemikaliska produkter och avfall får hanteras.

Områden i kommunen som är viktiga för dricksvattenförsörjning

Kommunen har flera vattenverk och i Mörbylånga finns ett vattenverk som avsaltar brackvatten. Många fastigheter har dricksvatten från enskilda brunnar.

I översiktsplanen anger kommunen följande områden som viktiga för dricksvattenförsörjningen:

Rälla (kommunöverskridande)	Ytvatten från Gillsätra-Jordtorp
Strandskogen	Strandskogen kustdiken/ytvatten
Tveta/Igelmossen	Norra Möckleby
Hagby strandbildning	Gårdby
Sandby	Resmo
Kleva strandbildning	Triberga
Bjärby	Kastlösa
Mellby	Storåsen
Strömmeln	Södra Möckleby
Grönhögen	Ås strandbildning

Riktlinjer i ÖP

Ställningstagande

Skyddet för den kommunala vattenförsörjningen, både den befintliga och framtida, ska prioriteras före andra intressen.

Kunskapsunderlag och styrdokument om bland annat dagvattenhantering, förorenade områden, vattenskyddsområden med föreskrifter och reservvattentäkter ska vara aktuellt och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Den kommunala vattenförsörjningen, både den befintliga och framtida, ska under alla omständigheter vara säkerställd och ska prioriteras före alla andra intressen.

Riktlinjer

- Dricksvattenförsörjningen ska säkras med hänsyn till ett förändrat klimat.
- Hänsyn ska tas till vattenskyddsområden och dricksvattentäkter genom hela samhällsbyggnadsprocessen och inom myndighetsarbetet gällande miljöfarlig verksamhet.
- Behovet av reservvattentäkt utreds.

Vattenbrist/torka, saltvatteninträngning i dricksvattnet

Ställningstagande

Behovet av rent dricksvatten i tillräcklig mängd och för lantbrukets behov ska beaktas i tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och i förvaltningen av befintlig bebyggelse och infrastruktur. Vid en avvägning mot andra intressen ska dricksvattenförsörjningen prioriteras högst.

Riktlinjer

- Beräkningar och simuleringar ska utföras med klimatkfaktor.
- Möjligheten till naturlig infiltration av dagvatten ska maximeras i syfte att underlätta grundvattenbildning.
- Vatten i landskapet och i jordbrukslandskapet ska i möjligaste mån fördröjas och hållas kvar för att kunna användas för bevattning.

Konsekvenser och hänsyn

Några av de områden som kommunen anger som viktiga för vattenförsörjningen är även utpekade som områden för bebyggelse. I de allra flesta fall är det bostäder inom befintliga bebyggelseområden och det bör därför inte vara något problem att vidta lämpliga skyddsåtgärder i samband med planläggning. För följande vattentäkter eller andra områden viktiga för vattenförsörjningen behöver man ta särskild hänsyn.

Strandskogen	Inom vattenskyddsområdet för Strandskogen planeras för nya bostäder i Strandskogen. Inom ett område för infiltration av ytvatten öster om vattenskyddsområdet finns planer på bebyggelse i byarna Gillsättra och Kvigerälla.
Tveta	Ett område för vindkraft vid Törnbotten berör vattenskyddsområdet för vattentäkten i Tveta. Väster om vattenskyddsområdet finns företagsområdet Kvarnen vid väg 136 väster om Tveta.
Kleva	Området kring vattentäkten i Kleva berör utvecklingsområdet Stora Frö.
Grönhögen	Ventlinge bergtäkt ligger inom vattenskyddsområdet för vattentäkten i Grönhögen.
Segerstad	Vattenskyddsområdet i Segerstad berör radbyn i Segerstad.

Utöver dessa områden finns några vattentäkter som ligger i närheten av bebyggelse i radbyarna Resmo, Bjärby, Lundby, Stora Dalby och Övra Västerstad.

Bedömning

Kommunen har omfattande ställningstagande och riktlinjer som handlar om att värna vattenresurser och hantera dagvatten på ett klokt sätt. Eftersom Öland har problem med vattenbrist, har man inom kommunen stor erfarenhet av resurshushållning vad gäller vatten i olika sammanhang som exempelvis dricksvatten till människor och djur samt bevattning av grödor. Det är en styrka att det finns relativt många vattentäkter inom kommunen och man har ett väl utbyggt ledningsnät för vattenförsörjning även på landsbygden.

Kulturmiljö

Värden och hänsyn

Mörbylånga har en lång historia som boplats. Rester av mänsklig verksamhet från äldre stenålder har påträffats på flera platser och syns i landskapet. Mörbylånga har även en lång industrihistoria som på olika sätt visar sig i hur bebyggelse lokaliserats och gestaltats och i dess fysiska strukturer. Över tid har en mängd värdefulla kulturmiljöer skapats och bevarats som idag bidrar till att skapa och upprätthålla ett attraktivt och unikt Mörbylånga och Öland.

Kulturmiljö avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga allt som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. I Mörbylånga kommun finns även *Södra Ölands odlingslandskap* som är ett av UNESCOs världsarv.

Genom kulturmiljölagen (1988:950) anger samhället grundläggande bestämmelser till skydd för viktiga delar av kulturarvet. Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornfynd, kyrkliga kulturminnen och vissa kulturföremål.

Fornlämningar

Det finns cirka 2 309 kända fornlämningar⁵ i Mörbylånga kommun som är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950) om fornminnen. Även okända lämningar omfattas av skydd.

Byggnadsminnen

Följande byggnadsminnen finns inom kommunen:

- Algutsrums väderkvarn
- Långe Jan
- Ottenby flyttfågelmuséum
- Ottenby kungsgård

Riksintresse för kulturmiljövården

Kulturmiljövårdens riksintressen syftar till att skildra landets historia och kan vara mycket varierande både i fråga om storlek och fysiskt uttryck. Riksintressen kan representera olika slags miljöer och verksamhet från olika tidsperioder. I

⁵ SCB 2020.

Mörbylånga kommun finns följande 15 riksintresseområden för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB.

Algutsrum – Ryd	Östra Ölands odlingslandskap
Gråborg	Långträlla
Eriksöre	Kalkstad - Lenstad
Gårdby	Dröstorpe
Ekelunda	Albrunna - Vickelby
Hulterstad - Stenåsa	Gösslunda
Gräsgård - Segerstad	Sebberne by
Ås	

Världsarv Södra Ölands Odlingslandskap

Södra Ölands odlingslandskap togs upp på FN-organet UNESCO:s världsarvslista år 2000. Radbyn, den odlade jorden och de betade markerna bildar tillsammans en helhet som utgör världsarvet.

Radbyar

Det finns ett stort antal radbyar i kommunen, varav 60 ligger inom riksintresset för kulturmiljö.

Kulturmiljöinventering Mörbylånga

För Mörbylånga finns en kulturmiljöinventering av byggnader 2019. Byggnadernas kulturmiljövärde har klassats i en tregradig skala och karaktärsområden har identifierats.

Riktlinjer i ÖP

Riksintresse kulturmiljövård

Riksintresse för kulturmiljövård omfattar mark- och vattenområde där särskild hänsyn ska tas till den värdefulla kulturmiljön enligt miljöbalkens 3 kap 6 §.

Riksintressenas avgränsningar och motiveringar har gjorts av länsstyrelsen. Under 2025-2026 arbetar Länsstyrelsen med en översyn av riksintresse kulturmiljövård.

Ställningstagande

Riksintressets tillhörande värdebeskrivningar är viktiga ingångsvärden i den fysiska planeringen. Kommunen vill undersöka möjligheten att föra upp Mörbylånga kyrkby som en del av riksintresset. En aktiv industriverksamhet i Degerhamn överlappas av riksintresset och kommunen föreslår att riksintressets geografiska utbredning justeras.

Riktlinjer

- Riksintressenas värdebeskrivningar ska vara lättillgängliga. Påtaglig skada ska undvikas genom att värdena ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Kulturmiljölagen

Riktlinjer

- Skyddet för fornlämningar ska vara väl känt och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Den som ska uppföra en byggnad eller en anläggning eller planerar att genomföra ett annat arbete är skyldig att via länsstyrelsen ta reda på om en fornlämning berörs.

Kulturmiljö

Ställningstagande

Många befintliga kulturmiljöer gör kommunen unik och attraktiv. I ett framtidsperspektiv ska unga och kommande generationer också beredas möjlighet att skapa sina kulturmiljöer. Mörbylånga kommun vill förvalta en värdefull befintlig kulturmiljö och samtidigt främja en långsiktigt hållbar tillväxt där människors livsmiljöer sätts i fokus. I Mörbylånga kommun möter orternas bebyggelse det öppna jordbrukslandskapet, alvaret och sjömarkerna med havet som fond. Orternas olika förutsättningar och skiftande kulturmiljöer ska ses som tillgångar i en större helhet.

Riktlinjer:

- Ett kommuntäckande kulturmiljöprogram ska tas fram.

-
- Vägledning för gestaltungsfrågor bör tas fram.
 - Vägledning ska baseras på aktuellt kunskapsunderlag.
 - Vägledning ska baseras på ortsanalyser där möjlighet till en hållbar utveckling ska vara en tongivande parameter.
 - Radbyarnas specifika värden och förutsättningar ska särskilt tas hänsyn till (se mer under kapitel Riksintresse för kulturmiljö/Radbyar)

Radbyarna

En radby är en by där husen ligger på rad efter varandra utmed en bygata eller landsväg. Radbyarnas utformning och placering talar om hur landskapets förutsättningar har använts och fortfarande används. Radbyarna har utvecklats och förändrats under lång tid och karaktäriseras av de långsmala byggnadsvolymerna tätt intill bygatan, de kringbyggda gårdarna med utblickar mot det omgivande odlingslandskapet och de traditionella materialvalen trä och sten. Mörbylånga kommun ligger till stor del inom världsarvet Södra Ölands odlingslandskap där byar och radbyar utgör viktiga delar.

Radbyn är en typ av kulturmiljö som regleras av plan- och bygglagens krav på anpassning till befintlig miljö och vissa byar regleras även av miljöbalkens riksintresse för kulturmiljövård.

Ställningstagande

Radbyarna ska liksom världsarvet vara delar av ett levande landskap. Radbyarnas övergripande karaktär bör skyddas utan att bestämmelser och krav blir hindrande för nödvändig utveckling. Om radbyns bebyggelsestrukturer omfattas av både riksintresse för kulturmiljövård och skyddszoner enligt väglagen ska bebyggelsestrukturen och kulturmiljön väga tyngst.

Riktlinjer:

- Inom området råder utökad lovplikt enligt kraven i plan- och bygglagen (from 1 dec 2025).
- Kunskapen om radbyarnas utmärkande egenskaper ska vara väl känd och tas hänsyn till vid tillstånd, planering och lovgivning.
- Ny bebyggelse ska i första hand lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse, förhålla sig till radbyns utmärkande egenskaper och ta hänsyn till platsens förutsättningar.
- En blandning av boende och verksamheter ska vara möjlig.

Andra områden med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Ställningstagande

Områdenas kulturvärden ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Kulturvärdena ska skyddas utan att bestämmelser och krav blir hindrande för nödvändig utveckling. Områdenas kulturvärden skyddas även av annan lagstiftning.

Riktlinjer

Inom området råder utökad lovplikt enligt kraven i plan- och bygglagen (from 1 dec 2025).

Byggnader med särskilt höga kulturvärden

Ställningstagande

Byggnadernas kulturvärden ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Kulturvärdena ska skyddas utan att bestämmelser och krav blir hindrande för nödvändig utveckling. Byggnadens kulturvärden skyddas även av annan lagstiftning.

Riktlinjer

För byggnaden råder utökad lovplikt enligt kraven i plan- och bygglagen (from 1 dec 2025).

Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap

Södra Ölands odlingslandskap skrevs in på FN-organisationen Unescos världsarvslista år 2000. Södra Öland är ett levande odlingslandskap där byarna, den odlade jorden, sjömarkerna och Stora alvaret som betas, bildar den helhet som utgör världsarvet. För att de unika kultur- och naturvärdena ska finnas kvar måste det också i framtiden finnas ett levande jordbruk och en klimatförändring som är under kontroll. Vattentillgången är särskilt viktig.

Ställningstagande

Det är det levande odlingslandskapet som är skyddsvärt vilket betyder att jordbruksverksamheterna behöver kunna fortgå och hållas vitala över tid. För att det ska kunna ske krävs möjligheter till ny bebyggelse för generationsskifte och alternativa och kompletterande verksamheter. Ny bebyggelse i gårdarnas närhet kan även stimulera till flyttkedjor. Kommunens arbete för minskad klimatpåverkan och beredskap inför klimatförändringarnas konsekvenser ska fortsätta.

Riktlinjer

- Turism, lantbruk och övrig näringsverksamhet ska utvecklas i samverkan och med ömsesidigt hänsynstagande.
- De radbyar som är del av världsarvet utgör särskilda värden (se även kapitel om Radbyarna).
- Ny bebyggelse för generationsväxling och alternativa och kompletterande verksamheter i gårdarnas närhet ska möjliggöras.
- Konsekvenser av ett förändrat klimat ska tas hänsyn till.

Konsekvenser och hänsyn

Riksintresse

Ett stort antal radbyar ligger inom riksintresse för kulturmiljö. Utöver radbyarna så ligger Degerhamn, med befintligt verksamhetsområde, inom riksintresse för kulturmiljö. Även en mindre del av bergtäkten i Ventlinge, som är riksintresse för ämnen och material, berör riksintresset för kulturmiljö.

Fornlämningar

Eftersom det finns många fornlämningar på Öland så kommer arkeologin generellt ha stor betydelse i efterföljande planarbete, särskilt i de fall det blir aktuellt med ny bebyggelse på landsbygden. För utvecklingsområdena Strandskogen och Möllstorp ser det ut att vara relativt få fornlämningar även om det finns ett antal kända lämningar. Inom utvecklingsområdet vid Björnhovda finns flera kända fornlämningar i den östra delen av området. För utvecklingsområdet Haga Park/Stora Frö, finns det flera registrerade lämningar i Stora Frö, men inte i Haga Park. De två utpekade utvecklingsområdena i Grönhögen berör inte några kända fornlämningar, vilket är positivt.

Kulturmiljöinventering Mörbylånga

Planprogrammet för Mörbylånga hamn sammanfaller med några karaktärsområden som har identifierats i kulturmiljöinventeringen i Mörbylånga.

Bedömning

Förutom att arkeologiska utredningar måste göras när fornlämningar riskerar att påverkas, bör konsekvensutredningar göras för kulturmiljön i de fall en plan eller program omfattar värdefulla kulturmiljöer som påverkas av ny bebyggelse eller förtätningar/ändringar av byggnader. Detta gäller särskilt om ny bebyggelse blir aktuellt i radbyar, som i de flesta fall ligger inom riksintresseområde för kulturmiljö. Inom radbyarna finns flera olika värden som hänger ihop med de unika miljöerna som dessa utgör i kombination med den miljö de ligger i, det är riksintresse för kulturmiljö, naturmiljö och friluftsliv samt landskapsbildsskydd. För att det ska vara möjligt med exploatering inom radbyar, och särskilt om de ligger inom dessa riksintresseområden, så behövs ett bra underlag och analyser av vad som är möjligt och lämpligt att göra med hänsyn till värden och intressen. Bedömningen är att ett samlat planeringsunderlag behöver tas fram för radbyarna innan man kan gå vidare med planläggning inom radbyarna. En Orts kulturmiljövärde är en stor del av ortens attraktivitet och har stor betydelse för invånarnas och besökares trivsel och upplevelse. På Öland är kulturmiljöerna särskilt viktiga med hänsyn till att turismen ofta efterfrågar genuina och unika kulturmiljöer som inte har förvanskats. Kulturmiljövärden bedöms inte behöva bli något hinder för bebyggelseutvecklingen om planeringen görs med omsorg.

Klimatpåverkan och klimatanpassning

Värden och hänsyn

Klimatpåverkan

När det kommer till klimatpåverkan ligger värdet/värdena i att minska kommunens klimatpåverkan. Översiktsplaneringen ska bidra till en minskad klimatpåverkan. Det som den fysiska planeringen framför allt kan påverka är de utsläpp som sker i ett geografiskt begränsat område. Den långsiktiga visionen är ett samhälle med noll nettoutsläpp av växthusgaser. På vägen dit finns idag ett nationellt klimatmål, att minska utsläppen med 70 % till år 2030 från inrikes transporter. Riksdagen har beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk med noll nettoutsläpp av växthusgaser i Sverige senast år 2045, vilket kommer att bli en stor utmaning för hela samhället. Samtidigt som utmaningen är stor, är klimatomställningen förenad med möjligheter till stora positiva synergieffekter, såsom renare luft, bättre stadsmiljö och tryggare energiförsörjning. I Sverige är utmaningen att minska utsläppen av växthusgaser störst inom transportsektorn, jordbruket och basindustrin. Transportsektorns utsläpp kan påverkas genom en genomtänkt översiktsplanering. Översiktsplaneringen ska sträva efter en struktur som medför att människor har möjlighet att nå arbetsplatser, samhällsservice, fritidsanläggningar och handel, på hållbara sätt och med hållbara färdmedel.

Klimatanpassning

Målet för klimatanpassning är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter. Klimatanpassning handlar om olika anpassningar till olika risker som exempelvis skyfall, ras och skred samt höga temperaturer.

Klimat- och miljöstrategi 2023-2030

Kommunen har en miljö- och klimatstrategi som antogs 2023-11-02. Syftet med strategin är att visa riktningen för kommunens långsiktiga strategiska miljö- och klimatarbete. Strategin lägger grunden för omställningen till en miljömässigt hållbar kommun år 2030 och är Mörbylånga kommuns övergripande styrande dokument för kommunens nämnder och styrelser inom områdena klimat och miljö. Strategin ska även stödja och inspirera kommuninvånare och aktörer inom privat och offentlig sektor. Här finns målbilder och mål. De mål som är särskilt relevanta för den översiktliga planeringen är följande mål:

- Miljömål 1: Mörbylånga kommun har rik och frisk natur
- Miljömål 2: Mörbylånga kommuns klimatavtryck ska minska
- Miljömål 3: Mörbylånga kommun har en hälsosam livsmiljö

Riktlinjer i ÖP

Minskad klimatpåverkan

Ställningstagande

Kommunen tar sin roll i klimatomställningen på allvar och strävan efter att minska klimatpåverkan genomsyrar kommunens arbete. Kommunen använder samhällets olika verktyg för att det ska vara möjligt för medborgare, näringsliv och besökare att välja de alternativ som i ett helhetsperspektiv bedöms ha en så låg klimatpåverkan som möjligt.

Beredskap för konsekvenser av förändrat klimat

Ställningstagande

Befintlig bebyggelse och infrastruktur och planering för ny ska bedömas utifrån klimatförändringarnas konsekvenser där risker och kostnader i händelser av skada sätts i relation till kostnader för skyddsåtgärder på lång sikt.

Riktlinjer

- Bedömningar och simuleringar ska baseras på aktuellt kunskapsunderlag och med klimatindex.
- Räddningstjänstens framkomlighet ska ingå i bedömningarna.
- Även positiva konsekvenser ska analyseras.

Klimatanpassning

Ställningstagande

Kunskaper om förändringar i klimatet ska vara aktuella och utgöra grundläggande förutsättningar inom samhällsbyggandet och inom kommunens beredskap i syfte att minska risker, störningar och olägenheter. Den viktigaste klimatanpassningsåtgärden är att minska klimatpåverkan.

Riktlinjer

- Riskområden ska identifieras och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- I arbete med analyser och prognoser av klimatförändringarnas konsekvenser behöver det framgå vilket tidsperspektiv, utsläppsscenario och säkerhetsmarginal som används.

Höga temperaturer vid värmebölja

Ställningstagande

Risken för värmebölja och lämpliga åtgärder ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och i förvaltning av befintlig bebyggelse. Barn, äldre och sköra personer ska särskilt skyddas. För att minska negativa konsekvenser av ett varmare klimat

behöver bebyggelse därför planeras och utformas så att de gynnar en komfortabel miljö. Även på landskapsnivå kan vegetationsområden och ha en svalkande effekt på närliggande bebyggelse och odlingsytor.

Riktlinjer

- Behovet av grönska, skugga och vindskydd från träd ska beaktas. Detta är särskilt viktigt för uteplatser vid äldreboenden och skolgårdar.
- Behovet av skydd från värmestraålning, exempelvis genom markiser på byggnader, ska tas hänsyn till.

Översvämning

Ställningstagande

Risken för översvämning ska baseras på aktuellt kunskapsunderlag, tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och även i befintlig bebyggelse, infrastruktur och naturmiljö. Kommunen ska ha ett strategiskt markinnehav som säkerställer multifunktionella ytor för tillfälliga översvämningar. Till 2040 ska kommunen ha utfört skyddsåtgärder som minimerar risker för människors liv och hälsa genom att skydda samhällsviktig verksamhet och infrastruktur (Dagvatten- och skyfallsplan, 2023 s 40).

Riktlinjer

- Vid planläggning och i beredskapsarbete för befintliga miljöer ska risken för översvämning, höjda grundvattennivåer, ras, skred och erosion bedömas utifrån platsens förutsättningar och aktuellt kunskapsunderlag.
- Beräkningar och simuleringar av risker och riskzoner ska utföras med hänsyn till förändrat klimat och i ett angivet tidsperspektiv. I skrivande stund (hösten 2025) utgår Länsstyrelsen från ett tidsperspektiv på 100 år för sammanhållen bebyggelse. Dessa siffror kan komma att uppdateras.
- Beräkningar och simuleringar av risker från havsytans höjning ska utföras utifrån IPCC:s scenario SSP 5-8,5 i tidsperspektiv 2125. (Boverket/LST +305 cm, MSB:+350 cm i tidsperspektiv 2125) Avvakta deras samordning!
- Beräkningar och simuleringar av skyfall ska beräknas för att visa riskzoner på regn med återkomsttider upp till 200 år.
- Lågpunkter/instängda områden i bebyggda miljöer och vid infrastruktur samt alternativa avrinningsvägar ska identifieras och vara väl kända i samhällsplaneringen och i beredskapsarbete för befintliga miljöer.

-
- I identifierade riskzoner ska planläggning för ny bebyggelse och infrastruktur vara restriktiv och vid behov vägas mot samhällets kostnader för skydd och underhåll.
 - Översvämningsrisker från havsytans höjning kan hanteras genom fysiska kustskydd, höjd marknivå, översvämningstålig bebyggelse och -infrastruktur eller på sikt genom planerad reträtt.
 - Befintliga samhällsviktiga verksamheter och infrastruktur samt verksamheter med stor negativ påverkan vid översvämning ska särskilt uppmärksammas och lokaliseringen motiveras.
 - Riskerna för mer lätttrörliga markföroreningar i ett förändrat klimat ska vara väl kända.
 - Framkomlighet för räddningstjänst och annan samhällsviktig verksamhet ska vara säkerställd även i ett förändrat klimat.

Ras, sked och erosion

Ställningstagande

Risken för ras, skred och erosion ska baseras på aktuellt kunskapsunderlag, tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och även i befintlig bebyggelse, infrastruktur och naturmiljö.

Riktlinjer

- Vid planläggning och i beredskapsarbete med befintliga miljöer ska risken för översvämning, ras, skred och erosion bedömas utifrån platsens förutsättningar och aktuellt kunskapsunderlag. Konsekvenserna av förändrat klimat ska bedömas.
- I identifierade riskzoner ska planläggning för ny bebyggelse och infrastruktur vara restriktiv och kopplas till kostnadsanalyser.
- Samhällsviktiga verksamheter, infrastruktur och förorenade områden ska särskilt uppmärksammas i bedömningen.

Vindkraft

Ställningstagande

Kommunen ser vindkraft som en viktig del i arbetet med att nå formulerade mål om fossilbränslefrihet och självförsörjning av förnybar el till år 2030. En robust energiförsörjning är relevant för hela Öland och samverkan och samarbete med Borgholms kommun blir särskilt viktig. Kommunens grundinställning till vindkraft som etableras i de områden som identifierats som lämpliga, tar hänsyn till identifierade värden är positiv, men också till de positiva signaler om långsiktigt ansvarstagande som vindkraftverk kan ge. Detta är inte minst viktigt med hänsyn till barn, unga och nästa generation. Det kan utifrån samhällets behov av energiomställning vara motiverat att förnya ställningstaganden för vissa befintliga

lagstadgade intressen som pekades ut för länge sedan, exempelvis Landskapsbildskyddet. Kommunen uppmuntrar till generationsskifte av befintliga vindkraftsverk i syfte att nå ökad effektivitet och mindre störning och har även en positiv grundinställning till att vindkraft, efter lagstadgad prövning, etableras i havet. Försvarsmaktens intressen bör i högre grad förmås att samexistera med vindkraft.

Riktlinjer

- Kunskapsunderlaget gällande vindkraftens förutsättningar ska aktualiseras.
- Generationsväxling av befintliga verk ska möjliggöras så att det leder till bättre effektivitet och mindre störning.
- Möjligheten att lagra vindenergi i syfte att jämna ut produktionen och öka robustheten ska möjliggöras.
- Redan tidigare identifierade områden lämpliga för vindkraft (vissa ianspråktagna) bör undersökas för att samexistera med solkraft.
- Objekt högre än 20 m utanför sammanhållen bebyggelse och objekt högre än 45 m inom sammanhållen bebyggelse ska samrådaskommunen med Försvarsmakten.
- För att säkerställa att eventuella etableringar av vindkraft både på land och till havs inte hamnar i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess enligt 15 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) måste en förfrågan alltid ställas till Försvarsmakten.
- Bästa tillgängliga teknik ska nyttjas i uppförandet. Även sådan teknik som inte varit tillgänglig i ansökningsprocessen.

Solenergi

Ställningstagande

En robust energiförsörjning är relevant för hela Öland och samverkan och samarbete med Borgholms kommun blir särskilt viktig. Kommunen förhåller sig positiv till solenergi, både på enskilda byggnader och i större anläggningar, under förutsättning att bedömningen av lämpligheten sker genom en transparent och kunskapsbaserad process utifrån platsens förutsättningar. Solceller bör inte entydigt ses som en skada på befintliga intressen utan även som ett uttryck för långsiktigt ansvarstagande och samhällsnytta. Detta är inte minst viktigt med hänsyn till barn, unga och nästa generation. Generationsväxling av befintliga äldre solceller ska uppmuntras. Behovet av anläggningar och infrastruktur ska tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocess och underlättas.

Riktlinjer

- Kommunen ska efter lämplighetsprövning ställa sig positiv till etablering av solenergianläggningar på naturmark.
- Möjligheten att optimera bebyggelse för solenergi ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Bestämmelser i detaljplan som hindrar produktion av solenergi ska om möjligt undvikas.
- Möjligheten att lagra solenergi i syfte att jämna ut produktionen och öka robustheten ska möjliggöras.
- Större anläggningar ska om möjligt lokaliseras så att de kan samexistera med andra tekniska anläggningar, exempelvis vindkraft, reningsverk, nedlagda deponier etc.

Konsekvenser och hänsyn

Klimatpåverkan

Föreslagna utvecklingsområden är i huvudsak lokaliserade till områden som ligger nära kollektivtrafik och inom befintliga tätorter och byar, vilket underlättar för kollektivt resande. De större utvecklingsområdena som Strandskogen, Möllstorp, Björnhovda och Färjestaden ligger nära eller ganska nära brofästet där det planeras för en bytespunkt för kollektivtrafiken, vilket också kan minska bilåkandet. Det är positivt att nya områden för bebyggelse lokaliseras till befintliga tätorter vilket kan minska klimatpåverkan jämfört med om exploatering sker på skogsmark som binder kol. Kommunen är positiv till etablering av vindkraft och solenergianläggningar inom kommunen, vilket kan bidra till en minskad klimatpåverkan.

Klimatanpassning

En del av kommunen ligger på låglänt mark längs med kusten och riskerar därmed att översvämmas i framtiden. De områden som särskilt berörs är Möllstorp, Färjestaden, Haga Park/Stora Frö, Mörbylånga och Grönhögen.

Kommunen har gjort olika ställningstaganden och tagit fram riktlinjer som kan bidra till ökad klimatanpassning, vilket kan minska riskerna, kostnaderna och konsekvenserna för människors hälsa.

Bedömning

Se även under kapitlet om *Vattenmiljö* och *Dricksvatten* där åtgärder för att säkra dricksvattenförsörjning och dagvattenhantering tas upp.

Klimatpåverkan

Det kommunen kan göra för att bidra med minskad klimatpåverkan genom sin översiktsplan är avsätta lämpliga områden för olika ändamål inklusive bevarande och ta fram styrdokument för fortsatt planarbete. Att planera bebyggelsen så att olika målpunkter är möjliga att nå med kollektivtrafik är en viktig del av den fysiska planeringen för att minska bilberoendet. Kommunens planering är i huvudsak koncentrerad till tätorterna vilket är positivt genom att befintlig infrastruktur kan användas. Planeringen för bytespunkter mellan olika trafikslag är också positivt och gynnar minskat bilåkande och samåkning.

Kommunens ställningstagande gällande vindkraft och solenergi är positivt och en biogasanläggning finns sedan tidigare i kommunen.

Klimatanpassning

Kommunen har en bred syn och förståelse för vilka olika typer av klimatanpassningar som behöver göras i framtiden vilket är positivt. Anpassningen kan gälla höga temperaturer vid värmebölja, vattenbrist/torka, saltvatteninträngning, mer lätttrörliga föroreningar samt invasiva arter.

Eftersom ett förändrat klimat i framtiden leder till högre havsnivå och ökade vattenflöden under vissa perioder på året, blir det alltmer viktigt med en beredskap vad gäller detta för att minska risken för skador på grund av översvämning. Detaljerad översvämningsskartering kan behöva göras i samband med detaljplanering inklusive omhändertagande av dagvatten. Klimatanpassning med hänsyn till framtida havsnivåhöjning och ökade flöden i vattendrag behöver göras för både befintlig och nya bebyggelseområden.

Kommunen är medveten om kommande risker och arbetar aktivt med planering för kustskydd för områden som riskerar att översvämmas i framtiden. Frågan om planerad reträtt kan vara ett alternativ tas också upp i ÖP-förslaget och det finns en möjlig yta i Mörbylånga redovisad.

Areella näringar

Värden och hänsyn

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse enligt 3 kap. 4 § MB. Jord- och skogsbruksmark ska så långt som möjligt skyddas från åtgärder som försvårar ett rationellt brukande. Det är jord- och skogsbruksnäringen som är av nationellt intresse, inte enbart marken. Markens brukningsvärde är centralt för bevarandebetydelsen. Brukningsvärd jordbruksmark får bara tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om den behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och om det behovet inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Även skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Exploateringen av jordbruksmark är permanent och trenden att alltmer odlingsbar mark tas i anspråk ger negativa kumulativa effekter för livsmedelsproduktionen. Klimateffekternas påverkan på jordbruksmark medför dessutom att värdet på jordbruksmarken kan antas öka i framtiden.

Jord- och skogsbruk

Mörbylånga kommuns landareal består till 73 % av jordbruksmark och till 13 % av skog. Den bebyggda marken är 5 % av landarealen.

Fiske

Hamnarna i Grönhögen, Gräsgård och Blälinge är av riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap 5 § MB och inom kommunens havsområde finns det två områden som är av riksintresse för yrkesfisket (havspaneområden). Områdena i havet ligger sydost om Ölands södra udde och en mindre del av ett område i nordost inom Borgholms kommun.

Riktlinjer i ÖP

I Mörbylånga kommun har flera av orterna begränsade möjligheter för tillväxt och expansion på annan mark än jordbruksmark. Även om förtätning och omvandling av tidigare ianspråktagna områden i möjligaste mån ska prioriteras kan det inte uteslutas att jordbruksmark kommer att behöva tas i anspråk för olika typer av byggnation. I synnerhet kan detta komma att behöva ske i samband med så kallad planerad reträtt när befintlig bebyggelse och infrastruktur flyttas från identifierade riskområden för havsytans höjning och kusterosion till följd av klimatförändringar.

Byggnation på jordbruksmark kan bli aktuellt när annan tätortsnära mark har höga värden för natur och friluftsliv (samtliga ekosystemtjänster) eller identifieras som riskzoner för klimatförändringarnas konsekvenser. Särskilt påtagligt blir det i tätorter där nästan all tätortsnära natur har höga naturvärden, hyser rödlistade arter, är viktiga spridningsstråk genom bebyggelsen och behövs för ekosystemtjänster som hantering av dagvatten och översvämningsytor. Den tätortsnära skogen har även höga friluftslivsvärden med cykel- och motionsspår, friluftsanläggningar och är på flera platser viktiga skolskogar för skolor och förskolor.

I avvägningen mot andra allmänna intressen behöver jordbruksmarken värderas ur ett lokalt, regionalt och nationellt perspektiv och utifrån platsens förutsättningar. Värdet för den enskilda verksamhetens behov behöver också bedömas.

I Mörbylånga kommun finns mindre arealer skog. Skogsbruket i Mörbylånga kommun är inte omfattande.

Ställningstagande

Jord- och skogsbruk är viktiga verksamheter för ett robust och långsiktigt hållbart samhälle. Värdet av jord- och skogsbruksmark ska vara väl känt, beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och värderas ur ett samhällsperspektiv. Exploatering på jord- och skogsbruksmark kan dock inte uteslutas, men ska då föregås av en transparent process för analys och bedömning. Frågorna om vad som ska anses vara väsentligt samhällsintresse respektive om det finns en lämpligare placering avgörs utifrån exploateringsarten och platsens förutsättningar med hjälp av föreslagen analysmodell och samhällsplaneringens generella bedömningsgrunder.

Exploatering på jordbruksmark

Ställningstagande

- Innan jordbruksmark tas i anspråk ska platsens förutsättningar och föreslagen förändring analyseras enligt kommunens modell för detta eller liknande likvärdig modell.

Riksintresse för yrkesfiske

Ställningstagande

Kommunen bedömer att de förändrings- och utvecklingsprojekt som tas upp i översiktsplanen inte påtagligt skadar riksintresset yrkesfiske. Den slutgiltiga bedömningen om på vilket sätt riksintresset ska värnas görs genom detaljplaneläggning och/eller lovgivning.

Konsekvenser och hänsyn

I stort sett alla förslag på ny bebyggelse och förbifarter berör jordbruksmark mer eller mindre.

Bedömning

Eftersom Mörbylånga kommun är en jordbrukskommun så är det oundvikligt att jordbruksmark måste tas i anspråk om kommunen vill planlägga för ny bebyggelse eller nya förbifarter. Kommunens förslag på ny bebyggelse ligger i anslutning till annan bebyggelse vilket är en fördel ur brukningssynpunkt. ÖP:n bedöms ha tagit tillräcklig hänsyn till jordbruksmark på denna översiktliga nivå. Fördjupade utredningar enligt kommunens metod och analys kan göras i kommande detaljplanarbeten.

Några större områden av produktionsskog berörs inte av ÖP-förslaget så därför bedöms inte heller ÖP:n påverka förutsättningarna för skogsbruket i kommunen.

Beredskap

Värden och hänsyn

Att ha en beredskap kan omfatta många olika typer av händelser och situationer samt hela kommunens verksamhet. I regel ingår beredskapen i respektive verksamhets planering, som exempelvis VA-försörjning och räddningstjänst, men även på en övergripande nivå. I detta kapitel tas några av dessa frågor upp som tas upp i ÖP och som inte ingår i andra kapitel. Se även under *Vattenmiljö* som behandlar dagvatten, *Dricksvatten*, *Klimatpåverkan och klimatanpassning* samt *Olycksrisker och säkerhet*. De flesta värden hänger direkt eller indirekt ihop med en god beredskap. Värden som exempelvis god vattenkvalité, tillräcklig mängd dricksvatten och jordbruksmark ger ekosystemtjänster som kan vara särskilt betydelsefulla i en beredskapssituation. Även infrastrukturen och den organisatoriska förmågan är viktiga värden för en god beredskap.

Riktlinjer i ÖP

Kommunen har ställningstagande om flera viktiga beredskapsfrågor, men även andra frågor som materialförsörjning, bibehållen förmåga till livsmedelsproduktion, bevarande av jordbruksmark, social oro, civil beredskap och skydd av civila resonerings kring samt beredskapszon och planeringszon för Oskarshamns kärnkraftverk.

Minskad risk och sårbarhet

Ställningstagande

Kommunens organisation ska arbeta för en robust, effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess där risker och åtgärder för att minska sårbarhet är väl kända. Kommunen ska arbeta kontinuerligt och återkommande med att identifiera samhällsviktig verksamhet, göra kontinuitetsplanering och prioritering för att vara så robust och motståndskraftig som möjligt i händelse av olika störningar på samhället.

Förbindelse till fastlandet

Ställningstagande

Behovet av arbetsytor vid kommande restaurering av den befintliga bron eller lämplig lokalisering av en ny bro behöver ske över kommungränser och tillsammans med Trafikverket och Region Kalmar län. Åtgärder som behövs för en händelse av så kallad ”ö-drift”, det vill säga att infrastrukturen till fastlandet bryts, ska beaktas tidigt i samhällsplaneringen. I en extremhändelse eller annan bristsituation, där våta drivmedel inte kan tillföras i tillräcklig mängd kan

egenproducerad sol- och vindel som kombineras med lagringsmedia bli en viktiga delar i drivmedelsförsörjningen.

Eleffektbrist och underdimensionerad elinfrastruktur

Ställningstagande

Kommunen strävar efter att vara självförsörjande på förnyelsebar energi till år 2030. Kommunen ska aktivt delta i befintliga nätverk på nationell och regional nivå för att hålla sig informerad om riskerna med effektbrist och metoder för att minimera dessa. Eftersom frågorna är relativt nya ska kommunen även identifiera berörda och ansvariga verksamheter och lämpligt arbetssätt för kunskapsöverföring inom den kommunala organisationen.

Riktlinjer

- Ytbehovet (både mark och vatten) för elinfrastruktur och eventuellt behov av ellagring ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Nätägare av lokalnätet (i dagsläget EON) ska kontaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocesser som berör elnätskapacitet

Lagring av energi för ökad robusthet och balansering

Ställningstagande

En robust energiförsörjning är relevant för hela Öland och samverkan och samarbete med Borgholms kommun blir särskilt viktig. Kommunen förhåller sig positiv till lagring av energi. Behovet av anläggningar och infrastruktur för energilagring ska tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och underlättas.

Räddningstjänst och civil beredskap

Ställningstagande

För att kunna rekrytera personal lokalt (deltidspersonal) är det viktigt att lokalsamhällen med attraktivt boende och arbetstillfällen möjliggörs i hela kommunen.

Riktlinjer

- Kunskapsunderlaget för riskobjekt ska hållas aktuellt och vara känt tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Vid planläggning i närhet av farligt gods-leder bör riskutredning göras.
- Vid planläggning ska hänsyn tas till hantering av förorenat släckvatten för att förebygga negativ påverkan på natur och vatten.

-
- Vid planläggning ska hänsyn tas till räddningstjänstens tillgång på brandvatten. Inom tätortsområden bör detta ske genom installation av brandposter i tillräcklig omfattning.
 - I den fysiska planeringen ska räddningstjänstens tillgänglighet till samhällsviktig verksamhet säkerställas även vid extremväder och förändrat klimat.
 - Vid planläggning ska utryckningstider för räddningstjänsten beaktas och vid behov ska skyddet kompletteras med specifika skyddsåtgärder.
 - Räddningstjänstens framkomlighet till hamnar och badplatser ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och säkerställas, exempelvis vid varma, soliga dagar med många bilburna badgäster.

Civil beredskap och skydd av civila

Riktlinjer

- Behov och förutsättningar för Trygghetspunkter och för samhällsviktig verksamhet ska vara väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Detta arbete ska samordnas med Region Kalmar län och deras arbete med exempelvis vårdcentraler och ambulansstationer.

Beredskap för kris och krig

Ställningstagande

Kommunen ska verka för motståndskraft mot kris, krig och störda förhållanden och se detta i perspektivet av ett förändrat klimat.

Kris och krig

Riktlinjer

- Hänsyn till behovet av beredskapsfrågornas rumsliga dimensioner ska vara väl kända och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Konsekvenser och hänsyn

Att ha en aktuell ÖP bidrar generellt till att kommunens organisation går igenom verksamheten och aktualiserar olika ställningstaganden och riktlinjer vilket är positivt för beredskapen inom olika områden. Det som konkret kan ha betydelse för beredskap vid planering av hur mark och vatten ska användas är utpekande av ytor lämpliga för lokal produktion som exempelvis områden för vindkraft och solceller, där kommunen har pekat ut 11 ytor lämpliga för detta.

Andra viktiga ytor för beredskap är områden för dricksvattenförsörjning, där kommunen har pekat ut ett stort antal ytor, se vidare under *Dricksvatten*. Kommunen uppmärksammar även andra områden som är viktiga ur beredskaps-synpunkt som hamnar och transportinfrastruktur.

Bedömning

Det är positivt att kommunen uppmärksammar beredskapsfrågorna inom olika områden och identifierar vad som behöver göras. Frågan bedöms som fortsatt viktig för den fysiska planeringen.

Miljö, hälsa och säkerhet

Buller

Värden och hänsyn

En god boendemiljö innebär frihet från störande buller inomhus och utomhus i områden för lek, studier, rekreation och friluftsliv där tystnaden är en väsentlig del av upplevelsen. Buller är en av de största orsakerna till ohälsa som beror på miljöfaktorer och trafikbuller är en av de vanligaste orsakerna till störande buller.

Bedömningen av ÖP-förslaget görs på en översiktlig nivå och är avgränsat till vägtrafikbuller.

Riktlinjer i ÖP

Särskilda områden pekas ut som är lämpliga för ytkrävande evenemang, besöksnäringar och andra verksamheter (industrier) som kan vara störande för bostadsbebyggelse och friluftsområden.

Ställningstagande för buller inklusive miljö kvalitetsnormer

Buller ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och baseras på aktuell trafikflödesdata och annan data om omgivningsbuller.

Riktlinjer för bullerberäkningar

Vid jämt trafikflöde över året används årsdygnstrafik. I de fall trafikflöden varierar stort under året ska i stället belastningen under sommarmånaderna vara dimensionerande.

Konsekvenser och hänsyn

En del av bostäderna på Öland berörs av vägtrafikbuller särskilt under sommarhalvåret, vilket beror på att många samhällen och byar ligger längs med de större vägarna och tomterna ligger ofta nära vägen. Flera av ÖP-förslagets utvecklingsområden gränsar till större vägar.

Bedömning

Även om flera av ÖP-förslagets utvecklingsområden gränsar till större vägar så bedöms det inte vara något problem med att hantera detta i detaljplaneskedet. Bullerberäkningar görs normalt när bostäder planeras i närheten av vägar och det finns möjlighet att placera och utforma bebyggelsen så att riktvärdena för buller klaras.

Radon

Värden och hänsyn

En del av kommunen ligger på mark som kan ge förhöjda radonhalter inomhus, som exempelvis alunskiffern i södra delen av kommunen vid landborgskanten men även längs med landborgskanten i Glömminge och Färjestaden.

Riktlinjer i ÖP

Ställningstagande

Risken för radon ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och vid behov åtgärdas.

Riktlinjer

- Vid nybyggnation i områden med identifierad radonrisk ska grundkonstruktionen på byggnader vara radonsäkert utförd.
- Radonhalten i byggnader ska inte överstiga de gränsvärden som finns i Boverkets byggregler om gränsvärden för radonhalt i nybyggda hus (BBR 2011:6).

Konsekvenser och hänsyn

Förslag på utvecklingsområden för bostäder förekommer inom områden där radonhalten i marken kan vara förhöjd som exempelvis Glömminge, Möllstorp, öster om Björnhovda, Torslunda, Skogsby, Södra Bårby, Kastlösa, Bjärby, Degerhamn, Södra Möckleby och Grönhögen.

Bedömning

Det bedöms inte vara något problem att planera för nya bostäder och lokaler inom områden med förhöjda radonhalter i marken. Numera finns kunskap om radonsäkert/radonskyddat byggande så att radongasen inte tränger in i byggnader. I samband med planläggning kan radongasen i marken mätas eller så kan SGU:s kartor som visar gammastrålningen från marken användas som underlag i planeringen.

Farliga verksamheter

Värden och hänsyn

Verksamheter kan klassas som farliga enligt Lag om skydd mot olyckor (2003:778). Länsstyrelsen beslutar om vilka verksamheter som ska klassas som farliga. Den kommunala räddningstjänsten ansvarar för tillsyn av farliga verksamheters skyldigheter att i skälighets omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta nödvändiga åtgärder för att hindra eller begränsa allvarliga skador på människor eller miljön vid olycka.

Verksamheter som hanterar stora mängder kemikalier kan även omfattas av det så kallade Sevesodirektivet vilket syftar till att förebygga och begränsa följderna av kemikalieolyckor. Enligt länsstyrelsens förteckning finns hösten 2024 inga anläggningar i Mörbylånga kommun som är klassade enligt Sevesodirektivet. Bergtäkter är miljöfarlig verksamhet som tillståndsprövas enligt miljöbalken och som behöver skyddsavstånd till känsliga miljöer som boende, frilufts- och rekreationsområden. Ljudnivån är oftast dimensionerande för vilket skyddsavstånd som är lämpligt. Även större biogasanläggningar kan klassas som farliga verksamheter och kan därmed komma att omfattas av Sevesodirektivet. Kommunen har kunskap om farliga verksamheter men dessa delas inte publikt.

Ställningstagande

Farliga verksamheter ska vara väl kända och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Hänsyn ska även tas till ett framtida klimat och till räddningstjänstens framkomlighet och uttryckningsmöjlighet.

Konsekvenser och hänsyn

Miljöfarlig/farlig verksamhet kan förekomma inom eller i närheten av föreslagna områden för nya bostäder. Föreslagna områden för bostäder är i regel befintliga tätorter eller byar där det redan finns befintliga bostäder.

Bedömning

Det finns inte några kända större problem med störningar eller risker från befintlig miljöfarlig/farlig verksamhet inom kommunen som berör bostadsområden. Störningar förekommer troligtvis ändå i viss omfattning kring flera verksamheter, som exempelvis lantbruksföretag, vilket är att betrakta som normalt på landsbygden.

Förorenad mark

Värden och hänsyn

Bedömningen handlar om risker eller olägenheter från förorenade områden.

Riktlinjer i ÖP

Lagring av schaktmassor

Ställningstagande

Schaktmassor och andra massor som undersökts och befunnits vara rena ska ses som resurser. Det innebär att massorna i första hand lagras tillfälligt för att sedan hitta en ny användning.

Riktlinjer

- Massor som hanteras ska alltid konstateras vara fria från föroreningar.
- Om massor ska lagras i större mängder än 10 ton så behöver lagringen anmälas till tillsynsmyndigheten (kommunen eller länsstyrelsen).
- Massor som befaras eller konstateras innehålla föroreningar hanteras enligt gällande lagstiftning.
- I möjligaste mån ska massbalans eftersträvas inom eller i närhet till områden med pågående schakt- och anläggningsarbete.

Förorenade områden

Ställningstagande

Förorenade områden såväl som historiska och pågående farliga verksamheter ska var väl kända och tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Hänsyn ska även tas till konsekvenser av ett framtida klimat. Behovet av fysiska åtgärder för hantering av eventuellt släckvatten vid brand-bekämpning ska också tas hänsyn till. Äldre planer med outnyttjade bygg-rätter som sammanfaller med identifierade föroreningar ska uppmärksammas och bedömas i samband med lovgivning.

Riktlinjer

1. Kommunen ska ha ett aktuellt kunskapsunderlag för;
2. Potentiellt förorenade områden av industriell karaktär genom historisk inventering enligt MIFO-metodiken
3. Förekomst av pågående miljöfarliga verksamheter
4. Större brandsläckningsinsatser med risk för utsläpp av PFAS
5. Närhet till vägnät där det funnits ett omfattande trafikarbete med risk för lokal spridning av blybensin
6. Sammanställning av konstaterat förorenade områden
7. Ortstypiska föroreningar i fyllnadsmassor, särskilt rödfyr.
8. Förorenade områden ska klassificeras utifrån om de särskilt utmärker sig gällande föroreningsgrad, farlighet, typ av förorening, storlek och läge.
9. I analys av förorenade områden ska konsekvenser av framtida klimatförändringar beräknas utifrån utsläppsscenario SSP 5-8,5 för havsytans höjning och skyfall med återkomsttid 200 år. Detta ska även gälla miljöanalyser som görs inom detaljplanearbetet.

Konsekvenser och hänsyn

Potentiellt förorenade områden finns inom flera av ÖP-förslagets utvecklingsområden men särskilt inom Färjestaden, Mörbylånga och Grönhögen där det förekommit olika typer av verksamhet/industri och hamn. På landsbygden och i byarna har det exempelvis förekommit betning av säd, avfallsdeponi, drivmedelshantering, skjutbanor, plantskolor och verkstäder.

Bedömning

Ofta innebär en exploatering inom ett förorenat område att en sanering görs tidigare än den annars skulle ha gjorts, vilket är positivt med hänsyn till människors hälsa och miljön. Det viktiga är att undersöka om marken och grundvattnet är förorenat i samband med detaljplanering och dagvattenhantering. Generellt finns alltid föroreningar i marken i närheten av större vägar och järnvägar.

Miljökvalitetsmålen

Sveriges riksdag har beslutat om 16 miljökvalitetsmål (miljömål) för en hållbar samhällsutveckling. Miljömålen syftar till att nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras en hälsosam och god miljö utifrån sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter. Många av miljömålen kopplar till olika ekosystemtjänster.

I MKB-arbetet har en avstämning mot miljömålen gjorts och de som har bedömts vara relevanta för ÖP-förslaget är:

- Begränsad klimatpåverkan,
- Frisk luft,
- Bara naturlig försurning,
- Giftfri miljö,
- Skyddande ozonskikt,
- Säker strålmiljö,
- Ingen övergödning,
- Levande sjöar och vattendrag,
- Grundvatten av god kvalitet,
- Myllrande våtmarker,
- Levande skogar,
- Ett rikt odlingslandskap,
- God bebyggd miljö och
- Ett rikt växt och djurliv.

Sveriges miljömål gäller den svenska miljöns kvalitet, men miljöproblem i Sverige beror på negativ miljöpåverkan både inom och utanför landets gränser.

Begränsad klimatpåverkan

För att närma sig miljömålet krävs globalt sett en kraftig minskning av utsläpp av växthusgaser. Ställningstaganden i ÖP-förslaget som gynnar miljömålet om en begränsad klimatpåverkan är:

- Positiv syn på förnyelsebar energi såsom biogas, sol- och vindkraft.
- Samhällsutveckling med hänsyn till kollektivtrafik och planering för bytespunkt för mellan olika trafikslag.
- Samhällsutveckling i eller i anslutning till befintliga tätorter och byar.

Frisk luft

Vägtrafik är en stor källa till luftföroreningar, framför allt i tätorter men miljö-kvalitetsnormerna för luft bedöms klaras i Mörbylånga kommun eftersom större

städer saknas i kommunen. Att bevara grönområden i tätorterna påverkar luftkvaliteten i tätorterna positivt.

Bara naturlig försurning

Ämnen som bidrar till acceleration av försurningen av mark och vatten härrör från utsläpp framför allt från väg- och sjötrafik, värme- och elkraftverk, industrier samt jordbruk, såväl inom som utanför Sveriges gränser. Försurning till följd av atmosfäriskt nedfall kan vara svårt att påverka inom kommunens gränser. På grund av att Ölands berggrund består av kalksten finns en naturlig motståndskraft mot försurning. Generellt gynnas detta miljö kvalitetsmål av samma åtgärder som gynnar målen *Frisk luft* och *Begränsad klimatpåverkan*, det vill säga minskade luftutsläpp.

Giftfri miljö

För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska. Inom Mörbylånga kommun finns precis som i de flesta kommuner ett relativt stort antal förorenade områden, varav flera finns i tätorterna men även i byarna. Flera av ÖP:n förslag på områden för bebyggelse är förtätning av befintliga områden och inom flera av dessa områden finns potentiellt förorenad mark som måste undersökas och vid behov saneras innan den är lämplig att använda för ny bebyggelse. Sanering av dessa områden är positivt för miljö kvalitetsmålet.

Skyddande ozonskikt

Sedan användningen av ozonnedbrytande ämnen har begränsats, tack vare internationella överenskommelser, tros ozonskiktet totalt sett sakta ha återhämtat sig. Miljö kvalitetsmålet gynnas av samma åtgärder som gynnar målen *Bara naturlig försurning*, *Frisk luft* och *Begränsad klimatpåverkan*, det vill säga minskade luftutsläpp. I övrigt gynnas målet av att kommunen har en fungerande insamling av äldre vitvaror för omhändertagande av kylmedium som innehåller ozonnedbrytande ämnen.

Säker strålmiljö

Miljö målet avser att minska människors exponering för joniserande strålning (radon), elektromagnetisk strålning samt ultraviolett strålning. ÖP:n innehåller ställningstaganden för UV-strålning, joniserande strålning från radon och elektromagnetiserande strålning. Ställningstagandet för UV-strålning handlar om att arbeta aktivt med skuggning med hjälp av grönska på offentliga platser och vid skolmiljöer. För radon handlar ställningstagandet om att byggnation i högrisk-områden för radon ska ske radonsäkert och i normalradonområden ska byggnation ske med radonskyddat utförande. Vad gäller elektromagnetisk

strålning, finns de statliga myndigheternas försiktighetsprincip för att begränsa magnetfält gälla vid samhällsplanering och byggande. ÖP:n anger att eventuella områden med låg strålning ska vid behov utredas vidare.

Ingen övergödning

Övergödning av mark och vatten orsakas dels av atmosfäriska nedfall i form av till exempel kväveoxider från biltrafik, sjöfart och kraftverk eller från läckage från jord- och skogsbruk samt utsläpp från reningsverk och industrier. ÖP-förslagets fokus på att i huvudsak förtäta tätorterna medför mindre transportbehov jämfört med om nya bostadsområden sprids ut i kommunen. Lokalt omhändertagande av dagvatten och är en åtgärd som påverkar miljökvalitetsmålet positivt.

Levande sjöar och vattendrag

Djur- och växtarters livsmiljöer i sjöar och vattendrag påverkas av till exempel skogsbruk, jordbruk, industrier och vattenkraft. ÖP-förslagets åtgärder som gynnar miljömålet *Ingen övergödning* gynnar även miljömålet *Levande sjöar och vattendrag*. Vid fortsatt planering kommer utredningar göras av lämplig dagvattenhantering och VA-lösning med hänsyn till bland annat vattenmiljön.

Grundvatten av god kvalitet

Grusåsar och andra liknande formationer i landskapet spelar en viktig roll som dricksvattenresurs. Inrättandet av skyddsområden är ett viktigt verktyg för att skydda grundvattnet från föroreningar. Åtgärder i syfte att uppnå miljömålen *Giftfri miljö* samt *Levande sjöar och vattendrag* gynnar även detta miljökvalitetsmål.

Myllrande våtmarker

Ett stort antal hotade eller missgynnade växt- och djurarter är beroende av olika våtmarker. En förklaring till detta är att det sedan början av 1800-talet har torrlagts stora arealer av just våtmarker. Våtmarker utgör inte endast habitat för många växt- och djurarter utan fyller även viktiga funktioner för ekosystemtjänster som att binda och lagra kol och rena vatten. Med tanke på mer påtagliga klimatförändringar, med fler stora skyfall och fler torra perioder, har våtmarker en viktig funktion som fördröjningsmagasin av vatten.

Levande skogar

Miljömålet om levande skogar påverkas till stor del av intensiteten av skötseln av den produktiva skogsmarken. Genom människans påverkan har vissa skogstyper med unika livsmiljöer blivit alltmer sällsynta. Människans aktiviteter har även orsakat indirekta negativa effekter i form av nedfall från luftföroreningar och pågående klimatförändringar. I Mörbylånga kommun saknas större områden med produktionsskog men däremot så finns Mittlandsskogen, som är en lövskog med

höga naturvärden. ÖP-förslaget berör inte skogsmark in någon större omfattning men mindre områden kan komma att beröras.

Ett rikt odlingslandskap

En utmaning för att uppnå miljömålet är att brukningen av odlingslandskapet måste anpassas så att natur- och kulturvärdena bevaras och utvecklas samtidigt som jordbruket ska kunna bedrivas på ett rationellt och konkurrenskraftigt sätt.

Kommunen har ställningstaganden för jordbruksmark. Hänsyn har tagits till jordbruksmark men eftersom en stor del av kommunen består av jordbruksmark så föreslås även ny bebyggelse på jordbruksmark. När jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse i anslutning till tätorter är det en fördel om bostäder kan kombineras med trädgårdsodling inom dessa områden så att marken åtminstone delvis kan användas för matproduktion och ekosystemtjänster.

God bebyggd miljö

Med ökande befolkning och bostadsbehov ses den täta bebyggelsen som lösningen för många miljöproblem, som till exempel minskat i anspråkstagande av jordbruksmark, minskad energianvändning och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur. Bebyggelse i närheten av större vägar kan dock innebära att människor utsätts för buller och risker. I Mörbylånga kommun finns en god livsmiljö genom närhet till rekreationsområden och områden med kulturmiljövärden.

Ett rikt växt- och djurliv

En rik biologisk mångfald är avgörande för att naturens ekosystemtjänster, som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinering av grödor. Biologisk mångfald går även hand i hand med folkhälsan då många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv. I ÖP-förslaget finns ställningstaganden för grönområde och park samt för natur och friluftsliv. Ställningstagandena är i första hand inriktade på naturens funktion som rekreationsområde även om det anges att utvecklingen av dessa områden ska ske med hänsyn till olika ekosystemtjänster. Det är viktigt att den gröna infrastrukturen i tätorterna fungerar som spridningsvägar mellan olika områden och genom tätorterna. Generellt bör alltid en naturvärdesinventering göras i de fall naturmark tas i anspråk för bebyggelse.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt styrmedel som regleras i 5 kap. MB. MKN är några av många styrmedel för att nå de nationella miljökvalitetsmålen.

Det finns MKN för:

- vatten
- omgivningsbuller
- utomhusluft
- fisk- och musselvatten

Miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten, omgivningsbuller och utomhusluft berör Mörbylånga kommun.

MKN för vatten

MKN för vatten omfattar ytvatten och grundvatten. Syftet med normerna är att säkra Sveriges vattenkvalitet. Beslutade MKN finns för registrerade vattenförekomster. MKN anger vilken vattenstatus som ska uppnås vid en viss tidpunkt medan statusklassningen är ett sätt att beskriva vattnets kvalité. Målet är att vattnet ska uppnå *god status* samt att vattnets status inte ska försämrats. Om prognosen är att statusen kan komma att försämrats måste åtgärder vidtas för att bibehålla eller förbättra vattenkvaliteten. Se vidare under kapitlet *Vattenmiljö*.

Bedömning av ÖP-förslaget

Rening av dagvatten och en låg andel hårdgjorda ytor bidrar till att minimera påverkan på vattenförekomsterna. I de fall jordbruksmark kommer exploateras finns förutsättningar för en minskning av näringsämnen till vattenförekomsterna, även om detta inte ska motivera en sådan exploatering eftersom exploatering av jordbruksmark är negativt för livsmedelsförsörjningen.

Omgivningsbuller

Miljökvalitetsnormerna för buller gäller för större vägar (mer än tre miljoner fordon per år), större järnvägar eller för större städer. I Mörbylånga kommun är det väg 137 mellan Ölandsbron och trafikplatsen vid Mölltorp som berörs av förordningen om omgivningsbuller (2004:675). I praktiken innebär det att Trafikverket beräknar och redovisar bullernivåerna och tar fram ett åtgärdsprogram för de bostäder som berörs av för höga bullernivåer.

Ställningstagande för buller inklusive miljökvalitetsnormer

Buller ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Bedömning av ÖP-förslaget

ÖP-förslaget bedöms inte påverkas av förordningen om omgivningsbuller utan det är Trafikverket som berörs av detta.

MKN för utomhusluft

MKN för utomhusluft (SFS 201:527) syftar till att skydda människors hälsa och miljön. Det finns MKN för flera luftburna ämnen, bland annat kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid och partiklar (PM 10). Det finns en mätstation för luft i Färjestaden, hittills har luftkvaliteten klarat miljökvalitetsnormerna.

Ställningstaganden om miljökvalitetsnormer för luft

MKN för luftkvalitet ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Bedömning av ÖP-förslaget

Ett genomförande av ÖP-förslaget bedöms inte påverka luftkvaliteten på ett betydande sätt och inget tyder på att MKN riskerar att överskridas i framtiden i kommunen. Inga särskilda insatser behövs från kommunen för att hantera den befintliga luftkvaliteten, men positiva synergieffekter kan uppstå i samband med andra insatser för att förbättra den bebyggda miljön. Det kan till exempel handla om minskat bilåkande i tätorterna, fler elektrifierade fordon eller mer grönska.

Sammanfattning och samlad bedömning

Riksintressen

Planförslaget bedöms inte få någon *påtaglig* negativ påverkan på riksintressen utifrån vad som kan bedömas på denna översiktliga nivå. I vissa fall överlappar kommunens intentioner med riksintressen och i dessa fall kommer frågan att utredas i samband med planläggning och/eller lov- och tillståndprocesser så att den negativa påverkan ska kunna minimeras eller helt undvikas.

Boendemiljö och service

Bedömningen är att ÖP-förslaget svarar väl mot kommunens egna mål, ställningstagande och riktlinjer. Det finns ett strategiskt tänkande utifrån den efterfrågan man ser i kombination med den infrastruktur och service som redan finns. Även om man i första hand satsar på vissa tätorter och områden så är man positiv till utveckling även på landsbygden. Även om fokus på utvecklingen inom kommunen ligger i den nordvästra delen, så är det viktigt att arbetet med bostadsförsörjning och tillgång till service även omfattar den sydöstra delen av kommunen.

Kommunikationer

Kommunens riktlinjer och ställningstagande i ÖP:n visar på att kommunen har höga ambitioner särskilt gällande gång- och cykeltrafikanter och de som saknar egen bil, vilket svarar väl mot ÖP:ns värden och hänsyn gällande kommunikationer. Inriktningen mot att i första hand planera för nya bostäder i befintliga tätorter och en bytespunkt mellan olika trafikslag, svarar också väl mot målet om goda möjligheter att resa och en jämlik tillgänglighet.

Friluftsliv och rekreation

Det är positivt att kommunen har pekat ut områden för *Natur och friluftsliv*, *Grönområde och park* i ÖP:n och att det finns en grönstrukturplan för Färjestaden. Eftersom flera av ytorna för *Grönområde och park* överlappar med utvecklingsområden bör man överväga att justera avgränsningen för utvecklingsområdena så att det blir ännu tydligare att man avser att värna om *Grönområde och park* inom vissa områden. Det är en fördel om kommunen arbetar vidare med grönstrukturplaner och planerar för förbättringar av tillgången till grönstruktur i den befintliga miljön. Vid exploatering och förtätningar inom tätortsnära grönområden är det viktigt att kompensationsåtgärder görs genom förbättringar av befintliga grönområden och parker.

Naturmiljö och landskapsbild

Den samlade bedömningen är att den negativa påverkan på naturmiljön och landskapsbilden är liten utifrån vad som kan bedömas på den här övergripande nivån. För några områden behöver det förtydligas om vilken påverkan som kan förväntas och vad som motiverar en exploatering inom riksintresseområden.

Strandskydd

Områdena i ÖP-förslaget är ganska grovt avgränsade och för några av de berörda områdena är det bara en mindre del som ligger inom strandskydd. I efterföljande planarbete får det utredas om det finns skäl att upphäva strandskyddet. Ett exempel på var strandskyddet kan behöva upphävas är inom hamnområden.

Vattenmiljö

Oavsett var ny bebyggelse lokaliseras så leder det i de flesta fall till att fler ytor hårdgörs och därmed ökar mängden dagvatten. Numera ställs alltid krav på att dagvatten renas vid en exploatering men trots det så är det ofta ofrånkomligt med ökade utsläpp av olika ämnen och särskilt när skogsmark exploateras. Det som kan göras i dessa fall är kompensationsåtgärder genom rening av dagvatten från befintliga miljöer, för att ta ett helhetsgrepp inom ett avrinningsområde till en vattenförekomst.

Dricksvatten

Kommunen har omfattande ställningstagande och riktlinjer som handlar om att värna vattenresurser på ett klokt sätt. Eftersom Öland har problem med vattenbrist, har man inom kommunen stor erfarenhet av resurshushållning vad gäller vatten i olika sammanhang som exempelvis dricksvatten till människor och djur samt bevattning av grödor. Det är en styrka att det finns relativt många vattentäkter inom kommunen och man har ett väl utbyggt ledningsnät för vattenförsörjning även på landsbygden.

Kulturmiljö

Förutom att arkeologiska utredningar måste göras när fornlämningar riskerar att påverkas, bör konsekvensutredningar göras för kulturmiljön i de fall som exempelvis en plan eller program omfattar värdefulla kulturmiljöer som påverkas av ny bebyggelse eller förtätningar/ändringar av byggnader. Detta gäller särskilt om ny bebyggelse blir aktuellt i radbyar, som i de flesta fall ligger inom riksintresseområde för kulturmiljö. Kommunen har påbörjat detta arbete genom att peka ut cirka 35 byar/orter i ÖP:n som "särskilt värdefulla kulturmiljöer.

Klimatpåverkan och klimatanpassning

Det kommunen kan göra för att bidra med minskad klimatpåverkan genom sin översiktsplan är avsätta lämpliga områden för olika ändamål inklusive bevarande och ta fram styrdokument för fortsatt planarbete. Att planera bebyggelsen så att olika målpunkter är möjliga att nå med kollektivtrafik är en viktig del av den fysiska planeringen för att minska bilberoendet. Kommunens planering är i huvudsak koncentrerad till tätorterna vilket är positivt genom att befintlig infrastruktur kan användas. Planeringen för bytespunkter mellan olika trafikslag är också positivt och gynnar minskat bilåkande och samåkning.

Kommunens ställningstagande gällande vindkraft och solenergi är positivt och en biogasanläggning finns sedan tidigare i kommunen.

Kommunen är medveten om kommande risker och arbetar aktivt med planering för kustskydd för områden som riskerar att översvämmas i framtiden. Frågan om planerad reträtt kan vara ett alternativ tas också upp i ÖP-förslaget och det finns en möjlig yta i Mörbylånga redovisad.

Areella näringar

Eftersom Mörbylånga kommun är en jordbrukskommun så är det oundvikligt att jordbruksmark måste tas i anspråk om kommunen vill planlägga för ny bebyggelse eller nya förbifarter. Kommunens förslag på ny bebyggelse ligger i anslutning till annan bebyggelse vilket är en fördel ur brukningssynpunkt. ÖP:n bedöms ha tagit tillräcklig hänsyn till jordbruksmark på denna översiktliga nivå. Fördjupade utredningar enligt kommunens metod och analys kan göras i kommande planarbeten.

Beredskap

Det är positivt att kommunen uppmärksammar beredskapsfrågorna inom olika områden och identifierar vad som behöver göras. Vägledning för alternativa transportvägar för persontrafik, livsmedel-, vatten-, energi- och drivmedelsförsörjning i händelse av ö-drift tas upp på flera ställen i ÖP 2045. Frågan bedöms som fortsatt viktig för den fysiska planeringen.

Hälsa och säkerhet

Bedömning buller

Även om flera av ÖP-förslaget utvecklingsområden gränsar till större vägar så bedöms detta inte vara något problem att hantera i detaljplaneskedet. Bullerberäkningar görs normalt när bostäder planeras i närheten av vägar och det finns möjlighet att placera och utforma bebyggelsen så att riktvärdena för buller klaras.

Bedömning radon

Det bedöms inte vara något problem med att planera för nya bostäder och lokaler inom områden med förhöjda radonhalter i marken. Numera finns kunskap om radonsäkert/radonskyddat byggande så att radongasen inte tränger in i byggnader.

Bedömning olycksrisker och säkerhet

Om det planeras för bebyggelse inom 150 meter från större vägar där transporter med farligt gods sker i större omfattning, bör det göras en riskutredning i samband med planläggning.

Bedömning miljöfarlig- och farlig verksamhet

Det finns inte några kända större problem med störningar eller risker från befintlig miljöfarlig verksamhet inom kommunen som berör bostadsområden. Störningar förekommer troligtvis ändå i viss omfattning kring flera verksamheter, som exempelvis lantbruksföretag, vilket är att betrakta som normalt på landsbygden.

Bedömning förorenade områden

Ofta innebär en exploatering inom ett förorenat område att en sanering görs tidigare än den annars skulle ha gjorts, vilket är positivt med hänsyn till människors hälsa och miljön. Det viktiga är att undersöka om marken och grundvattnet är förorenat i samband med planläggning och dagvattenhantering. Generellt finns alltid föroreningar i marken i närheten av större vägar.

Miljökvalitetsnormer

Bedömning vatten

Rening av dagvatten och en låg andel hårdgjorda ytor bidrar till att minimera påverkan på vattenförekomsterna. I de fall jordbruksmark kommer exploateras finns förutsättningar för en minskning av näringsämnen till vattenförekomsterna, även om detta inte ska motivera en sådan exploatering eftersom exploatering av jordbruksmark är negativt för livsmedelsförsörjningen.

Bedömning omgivningsbuller

ÖP-förslaget bedöms inte påverkas av förordningen om omgivningsbuller utan det är Trafikverket som berörs av detta.

Bedömning luft

Ett genomförande av ÖP-förslaget bedöms inte påverka luftkvaliteten på ett betydande sätt och inget tyder på att MKN riskerar att överskridas i framtiden i kommunen. Inga särskilda insatser behövs från kommunen för att hantera den befintliga luftkvaliteten, men positiva synergieffekter kan uppstå i samband med

andra insatser för att förbättra den bebyggda miljön. Det kan till exempel handla om minskat bilåkande i tätorterna, fler elektrifierade fordon eller mer grönska.

Miljö kvalitetsmål

Generellt är det ofrånkomligt att de flesta miljö kvalitetsmål påverkas negativt när natur- och jordbruksmark exploateras och när befolkningen och antalet turister ökar, vilket kräver ökade resurser. Med en god planering kan kommunen mildra effekterna och miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* kan påverkas positivt. Om exploatering av nya områden kombineras med förbättringar i den befintliga miljön kan en försämring kompenseras.

Risk för betydande miljö påverkan

Kommunen anger ett antal aspekter som kan medföra en betydande miljö påverkan (se under *Avgränsning* sidan 3) . Bedömningen är att kommunen gjort en riktig analys och att detta är viktiga frågor att utreda vidare framöver.

Riksintressen bör inte vara något hinder om anpassning och hänsyn tas vid planläggning medan områden med specifikt skydd som exempelvis naturreservat bör undvikas helt vid exploatering. Utvecklingsområden som berör riksintresseområden och områden med skydd bör studeras noga innan områdets slutliga avgränsning görs och motiveras.

Generellt är bedömningen att mer kunskap behövs inom exempelvis följande områden som underlag inför framtiden. De flesta frågorna handlar om att ha en god beredskap och att få fördjupad kunskap om konsekvenserna för olika värden och resurser.

- Hur kan dagvattenhantering och kustskydd fungera ihop?
- Hur kan vattenförsörjningen klaras med fler invånare och turister?
- Hur påverkar exploatering på jordbruksmark livsmedelsförsörjningen?
- Har civilförsvaret och totalförsvaret något uttalat ytbehov?
- Vilken typ av exploatering är möjlig och lämplig i olika radbyar med hänsyn till kulturmiljön och landskapsbilden?

Kalmar den 13 februari 2026

Vatten och Samhällsteknik AB

Catarina Lund

